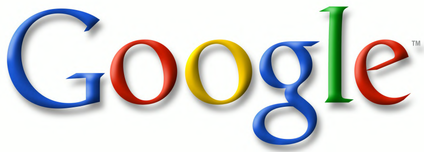

LIOTHEEK GENT

VERZAMELING

VAN

MERKWAARDIGE

GEBEURTENISSEN,

UIT DE

ONGEWIJDE GESCHIEDENIS.

VERZAMELING
VAN
MERKWAARDIGE GEBEURTENISSEN,
UIT DE
ONGEWIJDE GESCHIEDENIS.
EEN
VOLKS-LEESBOEK.

UITGEGEVEN DOOR DE
BATAAFSCHE
MAATSCHAPPIJ:
TOT NUT VAN 'T ALGEMEEN.

Te AMSTERDAM, bij
CORNELIS DE VRIES, HENDR. VAN MUNSTER
EN
JOHANNES VAN DER HEY.
MDCCCV.

VOORBERIGT.

Gebeurtenisſen, bij belangrijke en door de Geſchiedenisſen vermaarde Perſonen, voorgevallen; korte, geestige en doeltreffende aanmerkingen en antwoorden; het gevoel en de verbeelding opwekkende tafereelen, en wat des meer zij, hebben niet alleen het voordeel, dat zij eene onſchuldige en vermakelijke uitſpanning opleveren, maar daar en boven het meer waardige, dat zij den leeslust opwekken, en als zoo vele geleiders, onmerkbaar den beöefenaar tot meêr gezette naſporing van wetenſchappen opvoeren. Dit nuttig oogmerk bereikte bij velen LAURENBERG's zeshonderd Historiën: *doch taal en ſtijl maken het thans minder bruikbaar. De Maatſchappij willende beproeven, wat zij ter vergoeding hiervan, den leeslust konde aanbieden, ſchreef ten prijsſtoffe uit:* Eene verzameling der merkwaardigſte Gebeurtenisſen, in den ſmaak van LAURENBERG's zeshonderd Historiën. *Twee zoodanige verzamelingen werden haar hier op aangeboden, welken echter door Beöordeelaars beiden den gouden Eereprijs ontzegd werd, doch met het getuigenis: dat beiden te veel verdiensten bezaten, om onbeloond te blij-*

ven, en dus met den zilveren Eereprijs behoorden erkend te worden. Bij het openen der naambriefjes bleken schrijvers te zijn: de Heeren REINIER ARRENBERG, Courantier te Rotterdam, *en* WIBRANDUS GERARDUS REDDINGIUS, Leeraar der Hervormden te Dronrijp, *en het is op nader Besluit der Maatschappij, dat, onder opzigt van Hoofdbestuurders, uit deze beide verzamelingen die stukjes gekozen zijn, welke de tegenwoordige verzameling uitmaken, en met den wensch, dat zij tot het bovengemelde einde strekken mogen, worden uitgegeven.*

Op last der Maatschappij:

Hendk. Raveker

Secretaris.

Amsterdam,
den 18den van Zomermaand,
1805.

VER-

I N H O U D.

EERSTE AFDEELING.

TWEEDE AFDEELING.

DERDE AFDEELING.

29. *Men*

VIERDE AFDEELING.

VIJFDE AFDEELING.

 42. *Voor-*

I N H O U D.

ZESDE AFDEELING.

55. *Een*

ZEVENDE AFDEELING.

68. *Over*

ACHTSTE AFDEELING.

NE-

I N H O U D.

NEGENDE AFDEELING.

TIENDE AFDEELING.

95. *Een*

VER-

VERZAMELING

VAN

MERKWAARDIGE GEBEURTENISSEN,

UIT DE

ONGEWIJDE GESCHIEDENIS.

EERSTE AFDEELING.

I.

Voortreflijke Vaderlandsliefde.

Lijcurgus, beroemd Wetgeever der *Spartaanen*, wiens alöm gepreezene, voor de behoeften zijnes Staats welingerichte, Wetten, de kenmerken draagen van billijkheid en rechtvaardigheid, verdient nog meerder lof om de opöffering, die hij deed op dat dezelve, ten nutte van zijn Vaderland, in stand en waarde mogten blijven. Hij zeide, naamelijk tot zijne medeburgers, dat hij eene noodzaakelijke reis buiten 's lands moest doen, en verzocht hen, dat zij, tot welzijn van den Staat, hem onder eede belooven zouden, dat zij zijne

Wetten onderhouden zouden, tot dat hij wederkwam. Dat deeden zij ook, en LIJCURGUS vertrok daarop, maar — kwam nimmer terug. Hij zeide zijn Vaderland, en alles wat hem aldaar aan hetzelve kluisterde, voor altoos vaarwel, op dat deszelfs bewooners tot de bestendige onderhouding van zijne Wetten verpligt zouden weezen.

2.

Het goed beleid van ÆSOPUS.

ÆSOPUS, die anders maar een geringe slaaf was, had bij de oudheid eenen grooten naam wegens zijne schranderheid, en verdient daaröm ook onzen lof. Zijn heer, XANTUS, zond hem eens, met andere slaaven, naar eene veräfgelegene plaats, om koopwaaren ter markt te brengen. Verscheidene zakken daar mede gevuld stonden 'er gereed, om door hen gedraagen te worden, en daar nevens was ook een' zak, met spijze tot hunne reize, die juist de grootste van allen was. ÆSOPUS verzocht toen te mogen kiezen, welken zak hij draagen zou; en dit werd hem toegestaan. Wanneer hij nu dien met spijze nam, werd hij door zijne medemakkers braaf uitgelagchen, om dat die het zwaarst was te draagen. Maar al van tijd tot tijd werd hem de last ligter, terwijl men nu en dan spijze gebruikte. Op het laatste had hij niet dan eenen ledigen zak te draagen, daar zijne reisgenooten onder hunnen last bleeven

ven zwoegen. Gij kunt denken dat zij verstoord waren, en dat ÆSOPUS nu op zijne beurt hen uitlagchte.

3.

Echte Vriendschap.

XENOPHANES, een der Grieksche Wijsgeeren, die in 't 580 jaar vóór onze tijdrekening te *Athenen* bloeide, had een' zoon, die zich beroemde, veele getrouwe vrienden te hebben. Hij ried hem daarop, ten einde die allen eens te beproeven, of hij wel op hunne vriendschap staat konde maaken, een dood varken in eenen zak op den rug te neemen, en hen zoo te bezoeken; wanneer hij hun zeggen moest, dat daarin een man was, dien hij in drift gedood had, en hen bidden, dat zij hem in huis mogten neemen en verbergen. De jongeling volgde deezen raad op; maar niemand onder zijne vrienden nam hem, als hij bij hen kwam, wat hij ook smeeken mogt, in huis. Hij keerde daarop, over hun gehoond, naar zijnen vader terug. XENOPHANES zeide hem daarop, dat hij nu zijnen eenigen, hem bekenden vriend, een gelijk bezoek moest geeven, en dien bidden, dat hij hem, om zijns vaders wil, mogt beveiligen. De zoon deed zulks, en zijns vaders vriend was aanstonds gereed, hem zijn huis aantebieden, en hem, zonder dat zijn huisgezin zulks vernam, eene veilige plaats daar in te beschikken. Daar ge-

gekomen, openbaarde hem de jongeling de gantsche zaak; waarop hij zich verblijdde, dat de zoon zijnes vriends geen moordenaar geworden was, en deeze hem hartelijk bedankte, voor de echte vriendschap, omtrent hem betoond.

4.

Strenge rechtvaardigheid van CAMBIJSES.

CAMBIJSES, Koning der *Perſen*, had ontdekt, dat een Rechter, SISANA genaamd, zich door geld had laten omkoopen, om een onrechtvaardig vonnis te vellen. Hij liet hem daaröm den huid afstroopen, en dien met spijkers aan den Rechterstoel vastslaan; gebiedende dat dezelve daar bestendig blijven zou, op dat de Rechters, door het zien daarvan, zouden worden afgeschrikt van onrechtvaardigheid te pleegen, en deed voorts den zoon van SISANA zijns vaders plaats bekleeden.

5.

De waarheid wil niet altoos gehoord worden.

Een der Raadsheeren van CAMBIJSES, PRÆXASPES genaamd, bragt hem zagtjes onder het oog, hoe hij zich in sterken drank te buiten ging. Hij bevond zich ook dikwijls dronken; maar kon die herinnering niet dulden. Hij riep zijnen Raad

bij-

bijëen, en vroeg denzelven, of men ook iets in hem te berispen vond? De meeste leden daar van vleiden hem toen sterk, en preezen hem hemelhoog. Dat streelde hem. En nu sprak hij PRÆXASPES dus aan: „*Gij alleen hebt mij mijne dronkenschap* „*verweeten: maar kom, ik zal mij eens dronken* „*drinken, en dan op uwen kleinen zoon schie-* „*ten: tref ik hem dan niet in het hart,* „*dan zal men mij voor een dronkäart houden* „*kunnen, die zich door dronkenschap van zijn* „*verstand berooft; maar tref ik hem daar wel,* „*zoo zult gij kunnen zien, dat ik daar door* „*niet buiten mijne zinnen kome.*" CAMBIJSES liet ook eenen maaltijd aanrechten, op welken hij zich dronken dronk, en beging toen de wreedheid van op het kind van PRÆXASPES te schieten, dat hij ook juist in het hart trof. Welk eenen rouw moest de vader daar over draagen! —

6.

Dienst met wederdienst vergolden.

DARIUS, die een Koning der *Persen* is geweest, ontmoette, toen hij nog kamerdienaar van den Koning CAMBIJSES was, SIJLOSON van *Samus*, op de markt te *Memphis*, en vroeg hem, daar hij een' rooden mantel droeg, welke hem zeer wel voldeed, voor welk een' prijs die te koop ware? SIJLOSON was daar op zoo vriendelijk, dat hij hem deezen mantel tot een geschenk gaf, on-

der voorwaarde, dat hij dien nimmer moest weggeeven, of verkoopen. — Jaaren daarna werd SIJLOSON van de regeering te *Samus* ontzet, en uit zijn Vaderland gebannen. Hij vervoegde zich toen aan het Hof van DARIUS, die nu Koning geworden was, en liet hem zeggen, dat daar een Grieksch man was, aan welken de Koning verpligting had. DARIUS kon zich niet herinneren, wie uit *Griekenland* hem eene bijzondere vriendschap beweezen hadde, maar liet SIJLOSON echter tot zich komen. Deeze verhaalde hem daarop het geval met den rooden mantel. DARIUS erkende zijne verpligting aan SIJLOSON daar voor, en beloofde hem, dat hij van zijnen kant hem nu ook geschenken zou geeven, die hij maar begeerde. SIJLOSON zeide daarop, dat hij den Koning alleen maar verzocht, hem in *Samus* te willen herstellen. En dat gebeurde ook weldra, daar DARIUS die Stad voor hem door een leger deed overmeesteren. —

7.

Voorbeeld van Kuischheid.

LUCRETIA is door haare kuischheid beroemd geworden. Zij was eene edele *Romeinsche* vrouw; aan COLLATINUS gehuuwd. Deeze, zich in het leger van den Koning TARQUINIUS bevindende, sprak met des Konings zoon, SEXTUS genaamd, en een anderen Edelman, TARQUINIUS ge-

geheeten, af, dat zij gezamenlijk naar *Rome* zouden rijden, om te onderzoeken, wie van hunne vrouwen zich het best gedroeg, daar elk op de zijne pogchte. Zoo gezegd, zoo gedaan; zij reeden daar heenen, en bevonden toen, dat LUCRETIA zich boven alle andere vrouwen bezig toonde, met voor haare huishouding te zorgen, daar zij, in een eenvoudig gewaad gekleed, onder haare dienstmaagden zat te spinnen, toen zij bij haar kwamen. Maar bij deeze gelegenheid werd SEXTUS in onkuifche driften jegens haar ontstoken, die hij ook eerlang voldoening zocht te geeven. Na eenige dagen kwam hij alleen haar op eenen avond bezoeken, en werd van haar wel ontvangen, als eens Konings zoon, daar zij niet wist, wat hij in den zin had. Wanneer hij intusschen naar eene slaapkamer, ver van de haare afgezonderd, gebragt was, wist hij eene van haare dienstmaagden omtekoopen, om hem bij haar, die reeds sliep, te brengen. Toen wekte hij haar op, en gaf haar zijne begeerte te kennen. Zij werd daar over zeer verschrikt, maar liet zich noch door gebeden, noch door bedreigingen beweegen, om haaren man ontrouw te worden, zelfs niet door zijne bedreiging, dat hij haar met zijn zwaard, dat hij ophief, dooden zou; betuigende liever haar leven, dan haare eer te willen verliezen; — tot dat zij eindelijk bezweek, bij deeze bedreiging, dat hij haar om het leven zou brengen, en ook haaren huisknecht, dien hij bij haar zou leggen, en dan verspreiden, dat hij haar met denzelven in

overſpel bevonden, en daaröm beiden had omgebragt; wanneer zij gewis den naam van overſpeelſter bij een ieder draagen zoude, zonder zich deswege te kunnen verändwoorden. SEXTUS bedreef dan zijne boosheid, haar, die zeer bedrukt was, om dat haar huwelijksbed geſchonden was, ſtraks daarop verlaatende. Weldra liet zij nu haaren vader LUCRETIUS, en haaren echtgenoot COLLATINUS, bij zich komen, wien zij het geval bekend maakte, wraak daar over inroepende; terwijl zij eindelijk betuigde, met haaren dood te willen bevestigen, dat het zich daar mede dus had toegedraagen; en — een mes neemende, dat zij onder haar kleed verborgen had, doorſtak zij zich ook daaröp onmiddelijk. Deeze gebeurtenis was van dat gevolg, dat de *Romeinen* hunnen Koning, benevens deszelfs gantſche geſlacht, in ballingſchap verdreeven, en in eenen langen tijd geen Vorst over zich lieten heerſchen. —

8.

De kracht van de banden des Bloeds en des Huwelijks.

Een der voornaamſte *Romeinen*, CORIOLANUS, door ongunst uit *Rome* verdreeven zijnde, ſtelde zich aan het hoofd van de vijänden zijnes Vaderlands, en bragt het met hun zoo ver, dat zij deeze Stad door eene belegering naauw inſlooten; zoo dat het ſcheen, dat zij dezelve weldra zouden over-

overmeesteren: waarna hij, met de partij hem toegedaan, zou kunnen heerschen over het Gemeenebest.

De *Romeinen*, in de engte gebragt, zonden eenige persoonen uit den Raad en de Burgerij tot hem, om hem te beweegen, dat hij van de belegering mogt afzien, en met hun een billijk verdrag aangaan. Maar deeze lieden werden door hem met harde woorden terug gezonden. Eenige Priesters werden daarop tot hem afgevaardigd, met denzelfden last, als de voorigen; maar ook deeze konden op hem niets verwerven. De *Romeinen* namen daarop hunne toevlucht tot een ander middel van bevreediging, het welk van eene gewenschte uitwerking was. Zij zonden eenige voornaame vrouwen, en onder dezelve ook VETURIA, de moeder, en VOLUMNIA, de echtgenoote van CORIOLANUS, benevens hunne beide kinderen, tot het vijändelijk leger, om te beproeven, of niet door deezen het onbuigzaam hart van CORIOLANUS zou kunnen vermurwd worden. En indedaad werd hij ook, deeze hem dierbaare persoonen ziende, en met hun spreekende, zoodanig getroffen, dat hij met traanen uitriep: „ *ô Vaderland!* „ *gij hebt mijne gramschap overwonnen.*" Gelijk hij dit dan ook toonde, door met zijne krijgsmagt aftetrekken; waar door *Rome* voor plundering en andere onheilen beveiligd bleef.

9.

Vergenoegdheid is het al.

CINCINNATUS door de *Romeinen* tot *Dictator* of Opperbeſtuurder des Gebieds verkozen zijnde, vond men den Held, toen men hem hier van kennis zou geeven, bezig met zijn land te ploegen. Hij was in dien ſtaat ten uiterſten te vreeden, en koos dien boven eer en hoogheid. Hij liet zich echter de heerſchappij geeven, om zijn Vaderland rust en vreede te bezorgen; en als hem dit gelukt was, keerde hij weder tot den ploeg, terwijl hij in zulk eenen ſtand waare vergenoegdheid vond. — Heeft niet, in onzen tijd, een WASHINGTON zijne voetſtappen gedrukt?

10.

Kinderlijke trouw van eene Dochter jegens haaren Vader.

Van CIMON, een voornaam burger te *Athenen*, en van zijne dochter, wordt verhaald, dat zij hem kinderlijke trouw, waar door hij van den dood bevrijd bleef, op de volgende wijze, betoond heeft.

Hij was veröordeeld, om in de gevangenis van honger te ſterven, en werd daarin naauw bewaakt,

zoo dat men zorg droeg, dat niemand hem eenige spijze kon toedraagen. Ondertusschen gaf men vrijheid aan zijne dochter PERA, om haaren ouden vader in deezen ongelukkigen toestand te bezoeken. Zij maakte daar van verscheidene dagen achtereën gebruik, en werd telkens, eer zij bij hem kwam, onderzocht, of zij ook eenige spijze bij zich verborgen had, door welke zij haars vaders leven verlengen konde; die echter niet bij haar ontdekt werd. Evenwel bleef de oude man, die geene spijze hoegenaamd scheen te nuttigen, veel langer voortleeven, dan men verwagt had; en dit veröorzaakte, dat men CIMON en zijne dochter bespiedde, wanneer zij weder bij elkander waren. En, ziet daar! de dochter was bezig om haaren vader te zoogen met haare borsten; zoo dat dit het middel was, waar door zij hem tot dus verre in het leven behield. Men gaf zulks te kennen aan de Overheid; en deeze werd door de getrouwheid van PERA zoodanig getroffen, dat men niet alleen haaren vader vrijstelde van de straffe, over hem uitgesproken, maar haar ook met een aanzienlijk eerbewijs beschonk.

TWEE-

TWEEDE AFDEELING.

II.

Spotternije van DIONIJSIUS.

DIONIJSIUS de oude, dwingeland van *Sijracuse*, de uitneemendste stad der *Grieken*, liet zich, met eenen goeden wind derwaards met zijne vloot oversteekende, na te *Locris* den tempel van *Proserpina* te hebben beroofd, dus hooren: „ Ziet gij wel, hoe de onsterfelijke goden zelve „ aan de kerkroovers eenen goeden wind verlee„ nen?" — Desgelijks zeide hij, na te *Acarnaniën*, eene stad, niet ver van *Sijracuse* geleegen, aan JUPITER OLIMPIUS een zwaaren gouden mantel, door den dwingeland HIERO uit den buit der *Karthaginiënsers* geschonken, afgenomen, en een wollen in de plaats te hebben gehangen, dat die gouden mantel in den zomer te zwaar, in den winter te koud was, doch dat deeze wollen voor allerlei jaargetijden geschikt was. Ook liet hij te *Epidaurus* aan ÆSCULAPIUS den gouden baard ontneemen, om dat hij begreep, dat het niet welvoeglijk was, den vader, APOLLO, ongebaard, en den zoon gebaard te aanschouwen.

Hoe kwalijk deeze spotternijën door den *Latijnschen* schrijver VALERIUS MAXIMUS zijn opgenomen, blijkt daarüit, dat hij ten slotte van dit

ver-

verhaal de bekende fpreuk op den gezegden dwingeland toepast: *De Goddelijke gramfchap gaat tot wraak met langzaamen tred, en vergoedt door haare zwaarte de langzaamheid der ftraffe.*

12.

De Dwingeland door Vriendfchap bewoogen.

Damon en pijthias, twee burgers van *Sijracufe*, ten tijde van dionijsius den dwingeland, legden op eene uitfteekende wijze hunne vriendfchap aan den dag. Eerstgemelde was door Koning dionijsius ter dood veröordeeld, maar verzocht verlof, om, eer hij dien onderging, zijne ouders te bezoeken, wanneer pijthias zich zoo lang in zijne plaats zou ftellen, en voor zijne wederkomst borg weezen. Dit werd hem ook toegeftaan, en pijthias begaf zich gewillig voor hem in de gevangenis, ja, met de uiterfte gelatenheid naar de ftrafplaats, daar het uur verfcheenen was, op het welk damons dood bepaald was, en deeze vertoefde met zich weder te laten vinden; terwijl de Koning nu bevel gaf, dat pijthias in damons plaats ter dood zou worden gebragt. Intusfchen kwam damon daar uit den adem aanloopen, in het oogenblik dat pijthias om het leven zou worden gebragt, zijnde onder weg verhinderd om eerder te komen, en riep, dat hij 'er was, en men pijthias niet in de plaats van hem moest doen fterven. Toen de Koning deeze uitfteekende

vriend-

vriendschap vernam, werd hij daar door zoo zeer getroffen, dat hij aanstonds gebood, hen beiden in vrijheid te stellen, hen bij zich liet komen, en verzocht, dat hij als de derde man in hunne vriendschap mogt deelen.

13.

Ontdekking van eene misdaad door vogels.

Oudtijds gebeurde het, dat de dichter IBICUS door eenige roovers werd aangevallen en vermoord. Maar juist voor dat hem de doodsteek werd toegebragt, riep hij, geene menschen ziende, tot eenige kraanvogels, die daar juist voorbij vloogen, dat hij hen bad, om toch zijne wreekers te willen weezen! En juist door zulke vogels kwam het voor den dag, wie zijn moordenaars waren; en deeze ontvingen vervolgens welverdiende straffe voor hunne misdaad. Wanneer, naamelijk, eenigen tijd daar na, deeze moordenaars zich in de stad bevonden, zagen zij eenige kraanvogels vliegen, en zeiden, spottende, tegen elkander: „ziet daar de wreekers van „IBICUS!" Eenige menschen, die zich nabij hen bevonden, oplettend wordende op deezen naam, „vraagden hen: „wat of zij van den vermoorden „IBICUS te zeggen hadden?" en toen toonden de moordenaars zich zoo verschrikt, dat men reden vond, om hen voor de daaders te houden, en hen aanstonds in hechtenis nam; waarop zij vervolgens, op hunne bekentenis, loon naar werken ontvingen.

14. Val-

14.

Valsche spaarzaamheid.

De Wijsgeer ARISTIPPUS werd eens gevraagd door iemand, hoe veel gelds hij van hem neemen zou, als hij hem zijn' zoon bestelde, om van hem onderwijs in de weetenschappen te ontvangen? Hij gaf hem daarop de som te kennen. Maar dat geleek 'er den gierigen vader niet naar. „ Voor „ zoo veel gelds," zeide deeze, „ kan ik mijnen „ zoon een' slaaf koopen, die hem door zijnen „ arbeid groote voordeelen kan aanbrengen." — ARISTIPPUS andwoordde daarop koeltjens: „ wel „ nu, gaa maar heenen, en doe dat, dan hebt gij „ twee domöoren, den zoon, en den knecht." — Is het niet eene verkeerde zuinigheid, Leezers! wanneer onders geen genoegzaam geld willen besteeden, om hunne kinderen eene goede opvoeding te doen genieten? Gij zult mij dit, vertrouwe ik, moeten toestemmen. Nu! zijt dan hierömtrent niet te zuinig: maar, bedenkt, dat eene goede opvoeding het beste geschenk is, dat gij uwe kinderen kunt geeven.

15.

Ondankbaarheid snood bedreeven, en naar verdienste gestraft.

FILIPPUS, Koning van *Macedoniën*, de vader van ALEXANDER DEN GROOTEN, zond eens

eenen

eenen hoveling uit over zee, om iets voor hem te verrichten. Toen nu deeze zich op zijne terugreize bevond, werd het schip door een' zwaaren storm beloopen, en leed schipbreuk, zoo dat hij in het grootste levensgevaar in de zee heen en weder zwom. Een landman, die aan den oever der zee woonde, kreeg hem in het oog, en in zijn bootjen gegaan, bragt hij hem met moeite aan land: waarna hij den halfdooden hoveling in zijn huis bragt, hem bij een goed vuur verwarmde, en van kleederen en spijze zoo wel verzorgde, dat hij, na een kort verblijf bij hem, zich weder ten Hove kon begeeven. Daar verscheenen, verhaalde hij den Koning, hoe hij zich in gevaar had bevonden van op zee te moeten omkomen. De Koning begeerde daarop, dat hij daar voor eene vereëring zoude neemen. En wat deed toen de hoveling? Hij verzocht hem om het huis en het land van den boer, dat geleegen was nabij de plaats, waar hij schipbreuk leed, zonder denzelven als zijnen weldoener te noemen. De Koning willigde zijnen eisch in, en deed den landman het een en ander verlaaten, schenkende het den hoveling. De boer vervoegde zich daarop bij FILIPPUS, beklaagde zich hier over, en bragt den Vorst onder het oog, wat de hoveling al aan hem verpligt was, en hoe snood ondankbaar hij zich dan nu gedraagen had; met dat gevolg, dat de landman in zijne goederen hersteld werd, en de Koning den hoveling op zijn voorhoofd, met een gloeiënd ijzer, deeze letters liet branden: *Een ondankbaare gast.*

16. Kor-

16.

Korte andwoorden der Lacedæmoniërs.

Kan iemand zich, in zijn spreeken, kort en bondig uitdrukken, dit teekent meer verstand, dan een groote omslag van woorden.

De oude *Spartaanen* of *Lacedæmoniërs* waren voorål gezet op zulke andwoorden, die zeer kort, maar tevens krachtig waren. Zoo schreeven zij aan FILIPPUS, Koning van *Macedoniën*, die hen bedreigde, dat hij hunne steden zou verwoesten, indien hij hun land, dat zij niet wilden overgeeven, innam, alleen in andwoord: *Indien.* Op zijn verder vraagen, of zij hem dan niet wilden laaten intrekken? *Neen.* En als hij hun daarop voorstelde, wat zij dan liefst wilden: zich aan hem vrijwillig onderwerpen, of, door hem overwonnen, sterven? *Geen van beiden.*

17.

Eene dwaaze daad uit eerzucht bedreeven.

De Stad *Ephesen*, in klein *Asiën* gelegen, was eertijds zeer vermaard door eenen prachtigen Tempel, aan de godinne DIANA toegewijd, aan welken men zegt, dat bijna twee honderd twintig jaaren geärbeid was. Veele geschenken werden tot denzelven gebragt, uit welke de Priesters, en anderen, een ruim bestaan hadden. Om eenen

onsterfelijken naam te verwerven, heeft zekere HEROSTRATUS, een *Ephesiër*, deezen zoo schoonen en kostbaaren Tempel in brand gestoken, met dat gevolg, dat dezelve tot den grond toe is afgebrand. Dwaaze daad, voorzeker! dat hij zulk een heerlijk gebouw aan zijne eerzucht opofferde! Volgens zijnen wensch, is zijn naam nu wel der vergeetelheid ontrukt, doch niet tot zijne eer, maar tot zijne schande. De *Ephesiërs* zochten dit wel te keer te gaan, door eene wet vasttestellen, volgens welke een ieder, die deezen brandstichter bij zijnen naam noemde, met den dood zou gestraft worden; maar zulks is hun niet gelukt.

18.

Over den Gordiaanschen knoop.

Het is een bekend spreekwoord, wanneer iemand over eene duistere zaak oordeel velt, zonder dezelve alvoorens op goede gronden ontwikkeld te hebben: *Hij heeft den Gordiaanschen knoop doorgehakt, niet ontbonden.* Dit spreekwoord is van eenen ouden oorsprong, en ontleend van het bedrijf van ALEXANDER DEN GROOTEN, in de Stad *Gordium*, gelegen in *Phrijgiën*, alwaar men hem, na dat hij dezelve had ingenomen, eenen wagen vertoonde, gebonden met een strik, die van den bast eens dadelbooms gemaakt, en zoodanig verward was, dat dezelve niet scheen ontknoopt te kunnen worden.

ALEXAN-

ALEXANDER, weetende, dat de inwooners dier Stad, volgens zekere, zoogenoemde, voorſpelling, zich verbeeldden, dat de ontbinder van den knoop Koning van de geheele waereld zoude worden, en begeerig zijnde, om gansch *Asiën*, ja de geheele waereld, onder zijne magt te brengen, ondernam, door eer- en veröverzucht geprikkeld, deezen verwarden knoop los te maaken; dan, hoe lang hij zocht, hij kon noch het begin, noch het einde daar van ontdekken. Nu ongeduldig wordende, trok hij zijn zwaard, en hakte den knoop midden door, zich nu, op zijne beurt, verbeeldende de man te zijn, in de gewaande voorſpelling bedoeld.

19.

Dwaasheid van het Bijgeloof.

Te weinige oefening van het verſtand doet bijgeloof ontſtaan; en waar dit beſtaat, daar kan geen waare godsdienst huisvesten. Bijgeloof is niet alleen ſchadelijk, maar ook ten uiterſten dwaas. Het laatſte werd eens fraai aangeweezen, in het volgende geval.

Op zekeren togt van ALEXANDER DEN GROOTEN, met zijne krijgsbenden, riep een waarzegger, dat men moest ſtilſtaan, om acht te geeven op de vlucht van zekeren vogel. Een Jood, MOSELLANUS geheeten, die zich daarbij bevond, vroeg, wat men dan daar uit leeren zoude? De waarzegger andwoordde: „Blijft die vogel, „waar

„ waar hij thans is, zoo moeten wij hier ook „ blijven; vliegt hij voorwaards, zoo moeten „ wij ook voortgaan; maar keert hij terug, zoo „ moeten wij het ook doen." Zonder hier op iets te andwoorden, greep de Jood zijn pijl en boog, en ſchoot den vogel dood. De waarzegger en anderen hier over zeer gebelgd zijnde, zeide hij: „ wat raast gijlieden over dien „ vogel, als of hij ons zou kunnen voorſpellen, „ wat ons te doen ſtond. Hadde hij toekomende „ dingen geweeten, hij zou zich wel gewacht „ hebben, aan deeze plaats te komen, door „ de vrees, dat MOSELLANUS hem zou dood„ ſchieten."

20.

Uitſteekende eerlijkheid.

Men vind onder veele andere dingen, welke ALEXANDER DEN GROOTEN zouden gebeurd zijn, ook verhaald, dat hij de volgende ontmoeting heeft gehad. — Nadat hij veele landen en ſteden onder zijn gebied gebragt hadt, begaf hij zich eens in een gewaad, dat hem onkenbaar maakte, in zekere ſtad, voor de vierſchaar, om te verneemen, of aldaar de gerechtigheid wel naar behooren gehandhaafd werd. Toen was daar een man voor dezelve, die zeide: „ Ik heb van deezen „ man, hier tegenwoordig, een huis gekocht, en „ toen ik daar in groef, om een kelder te maaken,

„ heb

„ heb ik een grooten ſchat gevonden; deezen heb
„ ik hem aanſtonds willen geeven, als mij niet be-
„ hoorende; maar hij heeft geweigerd, denzelven
„ aan te neemen. Nu verzoek ik ulieden, Heeren
„ Rechters! hem daar toe te noodzaaken." Maar
de verkooper van het huis gaf daarop dit ten
andwoord: „ Dat ik deezen man een huis ver-
„ kocht hebbe, is waar; ook heb ik dat van den
„ grond af opgebouwd; maar deeze plaats kon
„ zoo wel door een anderen als door mij gebruikt
„ zijn, om daarop te ſtichten: en daaröm vinde
„ ik mij verpligt, het geld, dat deeze man aldaar
„ gevonden heeft, niet aanteneemen." Op zulk
eene wijze twisteden zij lang met elkander, doch
wilden eindelijk, dat geen van beiden het geld
zou hebben, maar dat de Rechters daar over zou-
den kunnen beſchikken. De Rechters wilden het
zich ook niet toeëigenen, zeggende, dat het hun
nog minder, dan een' van hun beiden toekwam; maar
vraagden hen, of de een niet eenen zoon, en de
ander niet eene dochter had, die elkander hu-
wen konden? En als hier op jaa geändwoord was,
weezen zij de zaak in geſchil dus uit, dat dan
deeze in den echt verëenigd moesten worden, en
het gevonden geld hun ten huwelijksgoed zou ſtrek-
ken. — ALEXANDER was zeer verwonderd over
de uitſteekende eerlijkheid der hier geſchilvoe-
rende partijën, en wel voldaan over de uitſpraak
der Rechteren.

DERDE AFDEELING.

21.

Voorbeeld van Soberheid.

Te *Rome* was eertijds een Veldöverste, CURIUS geheeten, die, de Samniters overwonnen hebbende in eenen veldslag, een gezantschap van hun ontving, terwijl hij bezig was raapen te braaden. De Samniters bragten hem veele voortreffelijke geschenken, op dat zij hem in hunne belangen, bij het maaken van vreede, overhaalen, en zijne gunstige gezindheid te henwaards, waaröm zij hem baden, gewinnen mogten. Maar hij zeide tot hen: „ Zoo lang' ik deeze — (naamelijk zijne raapen) „ — nog eeten mag, behoef ik het goud niet; lie„ ver wil ik heerschen over die geenen, welke goud „ hebben, dan dat zelf bezitten;" en wees hen zoo van de hand, als kunnende door hen niet omgekocht worden.

22.

De waarde van het verstand, in het voorbeeld van DEMOSTHENES.

Te *Athenen*, in *Griekenland*, muntte oudtijds DEMOSTHENES, zoo wel door wijsheid als door welspreekendheid, uit, onder zijne medeburgers. Die hem tot zijnen pleitbezorger verkoos, mogt doorgaans

gaans zijne zaaken naar genoegen beslist zien. Die tegen hem pleiten moest, had het zwaar te verandwoorden.

Eens gebeurde het, dat hij iemand van den dood zocht vrij te pleiten, maar niet gehoord werd, met die stilte, welke hij wel wenschte. Om toen ingang bij de Rechters en het volk te verwerven, wenkte hij met de hand, en zeide, dat hij wat nieuws en vreemds verhaalen zoude. Wanneer toen elk met diepe aandacht toeluisterde, deed hij het volgende verhaal: „ Daar was een jonge„ ling, die een' ezel huurde, om daar mede naar „ *Megara* te reizen. Onder weg steeg hij van dit „ dier af, om in deszelfs schaduw de groote „ hitte der zon te ontgaan. Maar de verhuur„ der van den ezel, daar op aankomende, be„ twistte hem dit genot der schaduw, zeggende, dat „ hij hem wel dit beest, maar niet deszelfs scha„ duw had verhuurd. Wanneer nu de jongeling „ hier tegen opkwam, liep hunne twist zoo hoog, „ dat zij zich, ter beslissching daar van, voor de „ Rechters vervoegden....." Tot dus verre in zijn verhaal gevorderd zijnde, zweeg DEMOSTHENES. Elk een riep daarop, dat hij moest voortgaan, en berichten, hoedanig de uitspraak van dat geschil geweest ware. Maar de redenaar liet zich toen dus hooren: „ Wilt gij dan, mannen van *Athenen!* „ liever uwe aandacht verleenen aan het verhaal van „ eenen strijd om de schaduw van eenen ezel, dan „ dezelve tot mijn pleit bepaalen, daar ik een mensch

„ zoek te verdeedigen, opdat hij zijn leven niet „ verliezen moge?" En dit had eene gewenschte uitwerking.

Op eenen anderen tijd redde hij ook zekere vrouw uit netelige omstandigheden, ook al, doordien hij een goed verstand te baat had. Deeze vrouw had van twee jonge lieden, die op reis gingen, eenig geld ter bewaaring ontvangen, onder deeze bepaaling, dat zij hetzelve, noch heel, noch half aan één' van hun zou terug geeven, maar alleen aan beiden, als zij zich gelijktijdig bij haar vervoegden. Na verloop van eenigen tijd was een van die jonge lieden bij haar gekomen, in rouw gekleed, zoo als hij zeide, omdat zijn vriend gestorven was, en had haar om het geld verzocht, dat zij hem ook gaf. Nu kwam die man, welke dood heette, en eischte van haar de penningen, die zij, tegen het verdrag, aan den anderen had overgegeeven. Hier was goede raad duur. Maar DEMOSTHENES kwam voor haar op, en zoo werd zij geholpen. Hij zeide, naamelijk, tegen den aanklaager: „ Daar gij „ deeze vrouw verklaagt, omdat zij het haar toe„ vertrouwde geld, dat gij en een ander van haar „ haalen zoudet, aan dien man alléén heeft gegee„ ven, hebt gij nu voor het tegenwoordige niets van „ haar te eischen; maar breng uwen medgezel, die u „ bedroogen heeft, hier, en vraagt haar dan beiden te„ gelijk om het geld, en zij zal het u moeten over„ handigen." DEMOSTHENES had gelijk. De Rechters weezen, naar dit voorstel, den eischer af.

23. Strem-

23.

Strenge onderhouding der wetten.

SELEUCUS, Koning der *Locrenſen*, had eene wet gemaakt, bij welke bepaald werd, dat zulk eenen, die openbaare hoererij en overſpel bedreef, de beide oogen zouden uitgeſtoken worden. Weinige dagen na derzelver bekendmaaking werd des Konings eigen zoon op zulk eene daad betrapt, en bij zijn' vader aangeklaagd. Wanneer het feit nu denzelven beweezen was, ſprak de Koning het vonnis over hem uit, dat hij naar de wet moest geſtraft worden, en dus beide de oogen verliezen. Maar het volk, medelijden hebbende met den Koning, aan wien het veele weldaaden te danken had, bad hem eenpaarig, dat hij zijnen zoon vergeeving mogte ſchenken, en hem dus zijne oogen laaten behouden. SELEUCUS betuigde daarop, van de wet, die voor allen gelijk was, te kunnen, noch te willen afgaan. Als men echter aanhield, met voor des Konings zoon genade te ſmeeken, ging de Vorst met zijnen zoon, ten aanſchouwen van veele duizenden, op eene verhevene plaats, en rukte eerst zich zelven, en toen zijnen zoon een oog uit, met groote kloekmoedigheid en ſtandvastigheid, om het volk genoegen te geeven; achtende dus, door het uitrukken van twee oogen, aan de letter en den eisch der wet voldaan te hebben.

24.

De waarheid behoort men altoos te zeggen.

Een der *Sijrische* Koningen, ANTIOCHUS genaamd, dwaalde eens, op de jagt zijnde, van zijne dienaars af, en kwam alzoo in eene boerenhut, alwaar hij den nacht doorbragt. Men wist daar niet, dat hij de Koning was, en hij maakte zich ook niet als zoodaanig bekend. Dus kon hij eenige landlieden vrij uit over hem hooren spreeken. Deeze nu zeiden van hem, dat hij anders een goed Vorst was, maar deeze twee groote gebreken had: vooreerst, dat hij te zeer verslaafd was aan de jagt, en daar door veele gewigtige zaaken verwaarloosde; en ten tweeden, dat hij de voornaamste aangelegenheden van zijn rijk aan slechte lieden toevertrouwde. De Koning zweeg hier bij stil; maar wanneer den volgenden dag zijne dienaars hem aldaar vonden, en hem als Koning eerden, waarbij de boeren vreemd opkeeken, en ongerust werden, wegens de taal over hem gevoerd, zeide ANTIOCHUS tot zijne Hovelingen: „ *Zoo lang gijlieden in mijnen dienst verkeerd* „ *hebt, heb ik nog niets waarächtigers omtrent mij* „ *hooren zeggen, dan van deeze landlieden.*"

25. *Gods-*

25.

Godsdienstige ijver der Romeinen.

Toen in den Jaare 538 na de bouwing der Stad *Rome*, in den flag bij *Canne*, waarin de Romeinen, onder aanvoering hunner Burgemeesteren TERENTIUS VARRO en PAULUS ÆMILIUS, een geweldige nederlaag kreegen, en meêr dan veertig duizend burgers door de *Karthaginiënsers* geveld werden, gebood de Raad, dat de *Romeinsche* huisvrouwen, aan welke het anders vergund was, een jaar lang te mogen rouwen, dit nu niet langer dan dertig dagen zouden doen, op dat alzoo de offeranden aan CERES, welke door Romeinsche vrouwen, in sneeuwwitte kleederen, aan die godinne moesten opgedraagen worden, door haar zouden kunnen volbragt worden.

26.

Vast nakomen van eene gedaane gelofte.

HANNIBAL, Veldheer van *Karthago*, in oorlog zijnde met de *Romeinen*, zond tien gevangenen naar *Rome*, om over de uitwisseling der wederzijdsche krijgsgevangenen te handelen; welke afgezondenen zich onder eede verbinden moesten, zich in HANNIBALS leger weêr te zullen laaten vinden, bijäldien de *Romeinsche* Raad geen genoegen nam in deszelfs voorslag. De Raad keurde dien ook werkelijk af; en nu

nu waren agt van die tien gezanten zoo getrouw aan hun woord en eed, dat zij zich door geene beeden en smeekingen hunner vrienden lieten beweegen, om te *Rome* te blijven, maar zich wederöm naar het leger der *Karthagers* begaven. Twee waren onstandvastig in dit opzicht, maar vervielen daardoor in de sterkste verächting bij hunne medeburgers; waar over zij zulk een verdriet hadden, dat zij zich zelven van het leven beroofden.

27.

Een dergelijk voorbeeld in ANTONIUS HAMBROEK.

Deeze verheven man was Christen-Leeräar op *Formosa*, ten tijde dat de *Chineesen*, onder aanvoering van zekeren zeeroover, COXINGA geheeten, dat eiland bemagtigden. Reeds hadden zij de ijslijkste slagting onder de Christenen aangerecht, toen COXINGA, met de verdiensten van HAMBROEK bekend, besloot, om, door middel van dien man, de overige Christenen, die zich in het fort *Zeelandia* hadden opgeslooten, gevangen te krijgen; althans hij deed hem, na hem alvoorens eenen eed te hebben doen afleggen, om, bij weigerend andwoord van den bevelhebber dier sterkte, terug te zullen keeren, derwaards vertrekken, met last, om die sterkte in zijnen naam op te eischen. HAMBROEK voldeed aan zijnen last, en na der gezamenlijke manschap, als Christen, standvastigheid, en tevens het onverzetlijk geeven van een weigerend andwoord te

heb-

hebben aanbevolen, vertrok hij, zonder zich door het geween zijner vrouwe of kinderen te laaten beweegen, wederöm naar COXINGA's leger, waarin hij, door den van ſpijt overkropten bevelhebber, met verſcheidene dolkſteeken werd afgemaakt. —

28.

Voorbeeld van Godsdienstverëering.

MASSINISSA, Koning der *Numidiërs*, wiens vlootvoogd te *Meliten*, een eiland in de *Siciliſche* Zee, aangeland zijnde, uit den tempel van JUNO Elephantstanden, van eene bijzondere grootte, genomen, en hem dezelven ten geſchenke had medegebragt, verſtaan hebbende van waar dezelven genomen waren, gebood, dat roeiſcheepen, van vijf hoog riemen, dezelven weder derwaards zouden overvoeren, en droeg zorg, dat dezelven weder in den tempel van JUNO gebragt werden, na alvoorens in de *Karthaagſche* taal op dezelven te hebben doen graveeren: *Dat de Koning hen onweetend had ontvangen, en greetig aan de Godin weder ſchonk.*

29.

Men behoort indachtig te zijn aan voorige weldaaden.

VARRO ÆMILIUS, een *Romeinsch* Ridder, werd

werd, in de beroerten na CÆSARS dood, door OCTAVIANUS (naderhand Keizer AUGUSTUS) en ANTONIUS gebannen, en vluchtte daarop in het leger van hunnen vijand BRUTUS. Maar, deeze verslagen zijnde, trok hij, om zich te beveiligen, het kleed van eenen slaaf aan, en werd vervolgens ook als slaaf verkocht aan BARBULAS, een *Romeinsch* Ridder. Met deeze naar *Rome* moetende trekken, moest hij vreezen, aldaar herkend te zullen worden; en dat gebeurde ook. BARBULAS bragt daarop bij OCTAVIANUS te wege, dat hij hem vergiffenis schonk, en verleende hem daarop zijne vrijheid. VARRO werd vervolgens door OCTAVIANUS, om zijne geleerdheid, vriendelijk ontvangen, en een van deszelfs beste vrienden. Maar OCTAVIANUS en ANTONIUS vijänden geworden zijnde, en BARBULAS de partij van den laatstgemelden getrokken hebbende, zoo volgde deeze, wanneer ANTONIUS overwonnen werd, het voorbeeld van VARRO, dat hij zich ook als een slaaf verkleedde, om de gevaaren, die hem anders dreigden, te ontkomen. Benevens andere gevangenen, werd hij nu toevällig door VARRO gekocht, die hem in 't eerst niet kende, maar vervolgens ontdekte, wie hij was. VARRO had toen, op zijne beurt, ook het genoegen, voor hem bij AUGUSTUS vergiffenis te verwerven, en gaf hem insgelijks zijne vrijheid weder.

30.

Uitëinde van MARCUS TULLIUS CICERO.

CICERO, de vader der *Romeinsche* welspreekendheid, in den Jaare 710 na de bouwing der Stad, door toedoen van den Drieman ANTONIUS gebannen, onthield zich te *Cajeten*, op zijn buitengoed, en voorspelde zich zijnen nootlottigen dood uit een troep raaven, die een geruimen tijd voor zijne vengsters gezeeten hadden, en een akelig geluid hadden gegeeven. Een derzelven vloog op CICERO aan, bewoog den spil van het horologie, het welk hij in zijne hand had, en ontblootte de toga, (den mantel of tabbaard) waar mede CICERO bedekt was; het welk zijne slaaven dit met droefheid beschouwende, deed besluiten, hunnen meester naar den zeekant te brengen, om hem alzoo voor deeze dieren te beveiligen. Doch het dier hield zoo lang den zoom van zijne toga vast, tot dat twee zendelingen van ANTONIUS, HERENNIUS en POPILIUS genaamd, en welke laatste van moord beschuldigd, door CICERO was verdeedigd geworden, deezen grooten man met dolksteeken afmaakten.

VIER-

VIERDE AFDEELING.

31.

Weelderigheid en gierigheid van CRASSUS *gestraft.*

Een aanzienlijk *Romein*, CRASSUS genaamd, had zeer veele landen en goederen, zoo dat hij de rijkste man in *Rome* was; en evenwel had hij nooit genoeg, maar werd steeds door geldgierigheid aangedreeven, om te staan naar de vermeerdering zijner bezittingen. Met dat oogmerk beöorloogde hij ook de *Parthers*; maar dit brak hem zuur op, daar hij met zijn leger door hen verslagen werd; wanneer zij in zijnen mond gesmolten goud gooten, zeggende: „ *Drink nu goud, waar naar gij zoo* „ *langen tijd gedorst hebt.*"

32.

Langmoedigheid van Keizer AUGUSTUS.

Wanneer de Wijsgeer ATHENODORUS, oud geworden zijnde, zijn afscheid nam van het hof van bovengenoemden Keizer, gaf hij hem nog deezen raad: „ Als gij toornig wordt, zoo doe niets, „ voor dat gij bij u zelven alle de letters van het „ *Grieksche* A. B. C. hebt uitgesproken;" willende daar mede zeggen, dat hij dan bewaard zou worden, om in toorn dingen te doen, die hem naderhand berouwen zouden.

33. *Groot-*

33.

Grootmoedigheid van denzelven.

Grootmoedig mag met recht geheten worden het gedrag van AUGUSTUS omtrent CINNA, als hij vernam, dat deeze hem naar het leven ſtond. Toen toch heeft hij hem daar over niet doen ſtraffen: maar hij liet hem bij zich komen, bragt hem onder het oog, hoe veel hij aan hem verpligt was, en welk eene ſnoodheid het dan ware, hem naar het leven te ſtaan; hem daar bij verhaalende, hoe hij naauwkeurig wist, welke aanſlagen hij daar toe gemaakt hadde. Toen nu CINNA over dit gedrag des Keizers als verſtomde, en niet wist, wat te andwoorden, vergaf hem AUGUSTUS alles, en zeide hem, dat hij hem door nieuwe weldaaden aan zich zoude trachten te verbinden; en hij bewees hem die ook daadelijk, met dat gevolg, dat CINNA des Keizers beste vriend werd.

34.

Lofwaardig gedrag van PAPINIANUS.

De Keizer CARACALLA liet zijnen jongen broeder, SEPTIMIUS GETA, die hem, volgens zijns vaders uiterſten wil, als mederegeerder was toegevoegd, om zich van deezen te ontſlaan, in zijns moeders armen ombrengen. Daarop, deeze ſnoode daad voor het volk willende verdeedigen, gaf hij PAPINIANUS, een' zeer ſchranderen Rechtsgeleer-

den,

den, bevel, dezelve uit de rechten voor te spreeken. Maar deeze was daartoe veel te eerlijk, te wel overtuigd, hoe zeer zulk een moord met de rechten strijdig was. Hij gaf dan zijne ongenegenheid, om des Keizers wil in deezen te gehoorzaamen, dus te kennen: „ Het is niet zoo ligt, ô Keizer! „ eenen broedermoord bij het volk te verontschuldi- „ gen, als dien te begaan." Dit deed hij, offchoon het wel te vreezen stond, dat hem zulk een woord het leven kosten zou.... De dwingeland liet hem ook werkelijk om hals brengen.

35.

Men vindt wel eens een zeer groot verstand, waar het niet zou gezocht worden.

De oudheid getuigt van PROTAGORAS, op welken, als een groot Wijsgeer, zij roem heeft gedraagen, dat hij in zijne jeugd een daglooner geweest is, die meest met het hakken of draagen van hout zijn brood verdiende, en dat zijn verstand zich op de volgende wijze ontdekt heeft.

Eens met hout belaaden naar de Stad gaande, ontmoette hem de Wijsgeer DEMOCRITUS, die hem noodigde, om een weinig tijds met hem uittterusten. Wanneer nu PROTAGORAS dit deed, vroeg hem de Wijsgeer, wie zijn bundel houts zoo kunstig had saamgebonden? ik zelf, was het andwoord. DEMOCRITUS kon dit naauwelijks gelooven, om dat hij ontdekte, dat die persoon,

wel-

welke den knoop gelegd had, den besten aanleg tot de wiskunde moest hebben. Maar wanneer PROTAGORAS, op zijn verzoek, eerst den knoop los-, en toen weder op dezelfde wijze vastmaakte, moest hij zich overtuigd houden, dat deeze arme jongeling een uitsteekend verstand bezat. DEMOCRITUS nam hem daarom met zich naar huis, verzorgde hem van al het noodige, en onderwees hem in de wijsbegeerte, met het beste gevolg.

36.

Uitwerking van een kwaad geweeten.

THEODORICUS, Koning der *Ostrogothen*, in den Jaare 526. na de geboorte van CHRISTUS, liet twee *Romeinsche* burgemeesters, SIMMACHUS en BOËTIUS, uit nijdigheid, ter dood brengen, daar zij dit geenszins verdiend hadden. Maar niet lang daarna werd den Koning op een' avond, als hij aan tafel zat, onder andere spijzen, de kop van een' grooten visch voorgezet; en toen verbeeldde hij zich aanstonds, dat dit het hoofd van SIMMACHUS was, hem met grimmige oogen aanziende, en straffe dreigende. Hier over werd hij zoo verschrikt, dat hij over zijn geheele ligchaam beefde, en men hem te bed moest brengen. Toen kreeg hij geene rust, maar riep zonder ophouden, terwijl zijne beeving ook voortduurde, dat men SIMMACHUS en BOËTIUS van hem weeren moest, op dat zij hem niet verworgden. In zulk eenen akeligen toestand bleef hij, tot dat hij den geest gaf.

37.

De hoogste eer komt GOD *toe.*

CANUT, Koning van *Denemarken*, ging eens met eenige dienaars wandelen op het strand. Deeze roemden zijne magt ten hoogsten, en zeiden, onder anderen, dat hij over landen en zeeën te gebieden had. De Koning wilde deeze vleiërs beschaamen, en plaatste zich daartoe, zoo na mogelijk, aan het water. „ Zee!" zeide hij toen, „ ik gebiede u, mij niet nader te komen, en mijn „ ligchaam niet nat te maaken." Wanneer intusschen de baaren weldra naar hem toe vloegen, en hij merkelijk nat werd, wendde hij zich tot zijne hovelingen, met deeze taal: „ Vleiërs! ziet hier „ uwen magtigen Koning, die over landen en „ zeeën te gebieden heeft, en toch door zijn ge„ bod het water niet van zich kan afkeeren. „ Niemand is magtig dan GOD, en niemand ver„ dient magtig genaamd te worden, dan *Hij*, die „ alle dingen geschapen heeft, en onderhoudt."

38.

Het afscheeren der baarden, de oorzaak van eenen bloedigen Oorlog in Frankrijk.

Een lange baard onderscheidde van ouds de *Franschen* van andere onder het juk gebragte volkeren, en

en men droeg dien als een eereteeken; de jonge lieden droegen voorål groote zorg voor hunne knevelbaarden. Maar tegen het einde van de elfde eeuw verklaarde zich WILLEM, *Aartsbisschop van Rouaan*, tegen het lang hair en de baarden, en bragt het, in eene Algemeene Kerkvergadering, in het jaar 1096 gehouden, zoo verre, dat de zulken, die lang hair droegen, voor altoos van de Christelijke gemeenschap zouden afgesheeden worden, en dat men, na hunnen dood, niet voor hun zoude bidden. Deeze zaak liep echter zoo gemaklijk niet af. De baarden kreegen aanzienlijke verdeedigers, en de hitte van den ijver ging zoo hoog, dat men zich aan beide kanten beroemen konde, martelaars voor de goede zaak te hebben. Het allerërgste van deeze geheele historie was, dat LODEWIJK de VII zelve zich den baard liet scheeren, en dat zijne Gemalin, ELEONORA *van Aquitaniën*, hem deswege veráchtte, en zulk eenen tegenzin en vijåndschap tegen hem opvatte, dat zij zich van hem liet scheiden. Zes weeken na deeze echtscheiding trouwde de Koningin met HENRIK, *Hertog van Normandijën*, die naderhand Koning van *Engeland* werd; voor bruidsgoed bragt zij hem de Provinciën van *Poitu* en *Gienne* aan. Dan, dit was de oorsprong van die langduurige oorlogen, welke *Frankrijk* dertig jaaren achteréëen in vuur en vlam gezet hebben. Het kostte meêr dan drie millioenen *Franschen* het leven, dat een Aartsbisschop knorrig tegen zijn baard was geworden; dat een

Koning zich liet barbieren, en eene Koningin geen behaagen had in de gladde kin van haaren man. Allengskens geraakten de baarden uit de mode, en men zag 'er geen meêr, tot dat FRANCISCUS de I dezelve eindlijk wederöm herstelde. Elk liet ze toen weder groeiën, en geene anderen werden meêr geschooren, dan de Parlementsleden en de Domheeren. Onder HENRIK den IV droeg men baarden van drie vingers lang, die breed gesneeden werden, en tevens ook een paar lange knevels, gelijk de katten hebben. Hierna vergenoegde men zich met een kleinen spitsen baard, midden onder den kin; en eindelijk bleef, onder LODEWIJK den XIV, niets dan een kleine steunknevel onder de neus over. Naderhand zijn deeze geheel weggeraakt, en 'er is thans niets van baard en knevel overig, ten zij bij den Krijgsman, offchoon (in *Rusland* en elders draagt de gemeene man nog den baard) heden ten dage, de *Mode*, over hoofdhair en dusgenoemde bakbaarden, een vrij willekeurig gezag oefent.

39.

Strengheid der Inquisitie van Staat te Venetiën, door een voorbeeld beweezen.

Toen, maar weinig tijds geleeden, de Adelregeering nog in *Venetiën* plaats had, mogt men in die

Re-

Republiek vrijelijk, en in het openbaar, over alle zaaken fpreeken, behalven over zaaken van Staat. Om dit te beletten, had men 'er eene Inquifitie van Staat, beftaande uit drie der voornaamfte Edelen, welke eene menigte van geheime verklikkers hadden, die allen aanbragten, welken zich maar eenigzins over de Regeering uitgelaaten, of derzelver handelwijs beöordeeld hadden, en op welker aanbrengen zulke perfoonen terftond in hechtenis genomen, en in het geheim ter dood gebragt werden: gelijk uit het volgend verhaal blijkt.

Op zekeren tijd zat 'er een vreemd heer in een koffijhuis, digt bij iemand, die zeer fterk uitvoer tegen de Inquifiteurs van Staat. Dit gefprek was tegen den vreemdeling gericht, die niet alleen weigerde, iets, betreklijk dat onderwerp, te zeggen, maar zelf, zoo veel als met de welleevendheid beftaanbaar was, zijne aandacht van den fpreeker afwendde. — Den volgenden morgen uit zijn herberg komende, werd hij gegreepen, geblinddoekt, en met geweld in een gondel (zijnde een vaartuig, waarmede men door die Stad vaart) gebragt, onder bedreiging van eenen onmiddelijken dood, indien hij een enkel woord fprak. In de diepfte ftilte roeiden zij voort. Aan land gebragt zijnde, wandelde hij een eind wegs voort, eer hij in een huis kwam. Hier hem den blinddoek afgedaan zijnde, bevond hij zich in eene ruime zaal, met zwart behangen, voor een' Rechtbank, in het voorkomen zoo fchriklijk als die der Inquifitie.

 Zij,

Zij, die hier als Rechters zaten, vroegen hem, hoe lang hij dien man gekend had, met wien hij gisteren avond, in het koffijhuis, ſprak? Hij verklaarde, dien mensch nimmer voor dien tijd gezien te hebben, en gaf zulke voldoende bewijzen van zijne onſchuld, dat de Rechters, na eene korte raadpleeging, bevel gaven hem te ontſlaan; hem nogthans beveelende, om, zoo lang hij zich in *Venetiën* bevond, niet alleen van ſtaatkundige zaken te zwijgen, maar zelf 'er in het toekomende niet naar te luisteren, als 'er van geſproken werd.

Door eenen langen gang bragt men hem vervolgens in een ander vertrek, van nog akeliger voorkomen dan het eerſte. Aan het boveneinde zag hij een man, aan een haak, bij de keel hangen; en nader treedende, ontdekte hij, met ſchrik, dat het dezelfde perſoon was, dien hij in het koffijhuis ontmoet had. — Eenigen tijd het oog op dit deerlijk ſchouwſpel gevestigd hebbende, werd hij weder geblinddoekt, en met dezelfde ſtilzwijgendheid naar den gondel gebragt, en voor de deur van zijne herberg ontſlagen.

40.

Over de Flesch van WILLEBRORD.

Men vertoont, nog heden ten dage, in de Stad *Vlissingen*, het alöude en vermaarde gedenkſtuk der oudheid, *de Flesch van* WILLEBRORD. Volgens het

het verhaal der oude Historiefchrijvers, was deeze WILLEBRORD, met nog elf andere perfoonen, in het laatst van de zesde eeuw, door den Bisfchop VAN YORK, uit *Engeland*, afgezonden, om, in deeze landen, alwaar ver het grootfte gedeelte der Inwooneren toen nog aan de Heidenfche afgoderij verflaafd was, het Euängelium te prediken. WILLEBRORD, met de zijnen, deezen last op zich genomen hebbende, zouden, na dat zij eerst de *Friesen* ter bekeering hadden gebragt, vervolgens te *Westkappel*, een fteedjen van *Walcheren*, waar het ftrand allerverst in zee uitfteekt, ook aangeland zijn. WILLEBRORD, zijn godvruchtig werk, met eenen vrij goeden uitflag, begonnen hebbende, verzocht zijne reis- en leerbroederen, daarmede ijverig te willen voortvaaren, vermits hij eenen uitftap naar *Rome* wilde doen. Bij den Paus gekomen zijnde, ontving zijne Heiligheid den eerwaardigen Leeräar met zeer veel achting, en verëerde hem met de Aartsbisfchoplijke waardigheid. In de *Nederlanden* vervolgens terug komende, vestigde hij zijnen Bisfchoplijken ftoel binnen *Utrecht*, alwaar hij, als de eerfte Bisfchop, overäl kerken en kloosters, door het behulp van liefdaadige en ijverige Christenen, ftichtte, en daartegen de Tempels der Afgoden vernielde.

Van deezen WILLEBRORD verhaalt men wijders, dat, wanneer hij ging leeräaren, hij gemeenlijk een flesch met wijn bij zich droeg, om flaauwe en verflagene harten te verkwikken. Dees Flesch nu zonde, na zijnen dood, als een gedenkwaardig over-

Misfiel, in deeze Stad zijn bewaard geworden, en de plaats, waar die berust, daarvan den naam van *Flesfingen*, of *Vlisfingen*, gekreegen hebben, en daaröm eene Wijnflesch in haar wapen voeren.

Dat *Vlisfingen* eene Flesch in deszelfs wapen voert, is zeker; maar zoo zeker is het echter niet, dat de wezenlijke reden uit de Flesch van WILLEBRORD moet gehaald worden. Profesfor BOXHORN was van gevoelen, dat *Vles*, in de oude taal, de verändering van het wasfend en afneemend water beteekent, waarnaar de *Vlisfingers*, als bij het rijzen en flinken der baaren opgewiegd, wel mogen genaamd worden. Dan, de Heer ALTING, meenende dat *Vlisfingen*, of *Flisfingen*, zoo veel is als *Flusfingen*, het geen afkomstig zoude zijn van *Flusfen*, en in het Hoogduitsch *Vloeden* beteekent, beweert, dat het Meir der *Flusfen*, of *Flutsfen*, bij *Staveren*, daarvan zijnen naam nog zoude behouden hebben.

VIJFDE AFDEELING.

41.

Over de uitvinding van het Buskruid.

BARTHOLD SWARTZ, een Franciskaner Monnik, eenen grooten voortgang in de stookkunde gemaakt hebbende, (van welke kunst de Monnikken van dien tijd veel werk maakten) had op zekeren tijd, bij toeval, zwavel met salpeter en eenige andere dingen

gen te famengemengd; en dit mengfel, in eene digtgeflotene aarden kroes op het vuur gezet hebbende, om 'er eene proef mede te neemen, fprong de kroes, met een verbaazend geweld, in duizend ftukken. Dit verwonderde hem in het eerst; maar voor de tweedemaal 'er eene proef van neemende, begon hij hoop op de ontdekking van het geheim te krijgen. Ten dien einde liet hij eerst eenen langen ijzeren pijp maaken, die niet kwalijk naar den loop van een' fnaphaan geleek, en daar een laadgat in gedrild hebbende, ftopte hij daar dezelfde dingen in, waarvan hij zulk eene verfchriklijke uitwerking in zijn kroes gezien had, en deed 'er eenige kleine fteenen op. De ftoffen vervolgens in brand geftoken hebbende, vloogen de fteenen overal heen, met veel grooter kracht en geweld, dan hij verwagt had. Dit was, bij dien van het Buskruid, de oorfprong van het Gefchut. — Deeze ontdekking, welke in het jaar 1330 voorviel, hield hij eenen tijd lang verborgen; doch dezelve naderhand bekend zijnde geworden, waren de *Venetiäanen* de eerften, die 'er gebruik van maakten, toen zij door de *Genuëezen* belegerd werden: zij waren ook de eerften, die van het gefchut ter zee gebruik maakten, en na hen de kooplieden van de *Oostzee.* De *Engelfchen* namen, in het jaar 1347, *Calais* in door hun gefchut, en leerden deszelfs gebruik aan de *Franfchen;* waarna dit vernielend geweer, binnen den tijd van vijftig of zestig jaaren, bij alle volkeren van *Europa* in gebruik geraakte. Schoon nu de *Duitfchers* de eerfte waren, die het mengfel van falpeter en zwavel op

het

het gebruik hebben toegepast, is het echter zeker, dat ROGER BACON, een *Engelsche* Franciskaner Monnik, het reeds zestig jaaren te vooren geweeten heeft: want in een zijner brieven, omtrend dien tijd geschreeven, teekent hij aan, dat hij, uit salpeter, zwavel en houtskool, een vuur kon maaken, dat zoo ver kon branden, als hij wilde, en dat hij, met dezelfde stof, eenen donder en bliksem in de lucht konde maaken. Met dit alles is het zeker, dat de *Chineezen* het gebruik van het buspoeder eerder geweeten hebben, dan het in *Europa* is bekend geworden. Eenigen meenen, dat BACON de kennis, die hij van de kracht van het buspoeder had, niet gemeen gemaakt heeft, om dat hij de gevolgen daarvan vreesde; doch anderen beweeren, dat hij bang was, dat het volk hem voor een toovenaar zoude aanzien, dewijl destijds de krachten der natuur weinig of niet bekend waren.

42.

Voorbeeldige standvastigheid eens Rechters.

Een begunstigde knecht van den Prins HENRIK, Zoon van HENRIK den IV, Koning van *Engeland*, werd voor 's Konings Bank van zekere misdaad beschuldigd, en op last van dat Gerechtshof in hechtenis genomen. De jonge Prins dit verneemende, zag zulks aan als eene schending der achting en des verschuldigden eerbieds voor zijnen persoon, vloog in

in drift naar de zaal, waarin de Rechters vergaderd waren, en beval dat men zijnen knecht terstond zoude ontslaan. Iederëen stond versteld en bevreesd over de drift van den Prins, uitgezonderd de Lord Opperrechter, de Heer WILLIAM GASCOIGNE, die, zonder eenige ontsteldtenis of verbaasdheid te toonen, den Prins te gemoet voerde, dat hij zich behoorde te onderwerpen aan de wetten van het Koningrijk; doch dat, als hij iets voor den gevangenen doen wilde, het best ware, zich aan de voeten des Konings te werpen, om genade voor den misdaadiger te verzoeken. „ Dit", voegde hij daarbij, „ is het eenige middel, om uw oogmerk „ te bereiken, zonder de wetten te overtreeden, „ of de Justitie te beleedigen."

Dan, deeze eerbiedenswaardige taal maakte geenen indruk op den Prins, die, met dezelfde drift, eischte, dat de gevangene terstond zoude ontslagen worden, met bedreiging, dat hij hem anders door geweld zou doen ontzetten. Doch de Lord Opperrechter voerde hem, met al de onverschrokkenheid van eenen Rechter, die de waardigheid zijnes ambts ten vollen gevoelde, te gemoet: „ Prins! ik „ beveel u, uit kracht van de gehoorzaamheid, die „ gij aan het Koninglijk gezag verschuldigd zijt, u „ met den gevangenen niet te bemoeiën, maar u „ van hier te begeeven, op dat gij, door uwe „ driften, het Hof niet langer zoudt hinderen in „ de oefening van het recht." Op deeze woorden werd de Prins woedend, en vloog naar den Lord, even als of hij hem te lijf wilde; doch zijn

Lord-

Lordschap bleef onbeweeglijk, en sprak den Prins, met zijne gewoone krachtige manier van zeggen, dus aan: „ Prins! denk dat ik hier de plaats be-„ kleed van uwen Souvereinen Heer en Vader, en „ uit deeze beide betrekkingen zijt gij eene dub-„ bele gehoorzaamheid verschuldigd. Ik beveel u „ derhalven, in zijnen naam, van uw voorneemen „ aftezien, en in het vervolg een beter voorbeeld „ te geeven aan hun, die te eenigen tijd uwe on-„ derdaanen zullen worden; en tot verbetering van „ de ongehoorzaamheid en verächting, die gij aan „ de wetten getoond hebt, beveel ik, dat gij u „ terstond in de gevangenis zult begeeven, en 'er „ zoo lang in zult blijven, tot dat de Koning, „ uw Vader, zijnen wil hierömtrent zal te kennen „ gegeeven hebben." Deeze woorden klonken als een donderslag in de ooren van den Prins: hij scheen 'er door tot bedaaren gebragt te zijn; gaf zijnen de-gen, dien hij tegen den Rechter getrokken had, aan zijn gevolg over, en begaf zich, na eene diepe buiging voor den Lord Opperrechter gemaakt te hebben, gewillig naar de gevangenis van 's Ko-nings Bank.

Men gaf terstond van dit voorval aan den Koning kennis, en het ontbrak niet aan Hovelingen, die den Vorst tegen den Heer GASCOIGNE trachtten optezetten. Maar na dat de Monarch van alle de omstandigheden naauwkeurig was onderricht gewor-den, sloeg hij zijne oogen en handen hemelwaard, uitroepende: „ ô GOD! hoe veele dankbaarheid ben „ ik u niet verschuldigd? Gij hebt mij een' Rechter

„ ge-

„ geschonken, die de Justitie zonder vreeze be„ oefent, en een Zoon, die niet alleen weet te „ gehoorzaamen, maar ook zijne driften aan de „ gehoorzaamheid te onderwerpen."

43.

Men moet niemand, wegens zijnen stand, verächten.

Een jong edelman, die bij LODEWIJK den XII, Koning van *Frankrijk*, als Page diende, had eens eenen boer zeer verächtelijk bejegend. De Koning dit verneemende, beval dat men den moedwilligen jongeling des middags geen brood moest geeven, maar hem alleen vleesch en wijn voorzetten. Dit geschiedde; de Page eischte brood, dan men gaf het hem niet. Hij beklaagde zich daar over bij den Koning; maar deeze vroeg hem: „ waaröm hij toch niet te vreeden was met de „ spijze, die hij reeds had?" De Page andwoorde: „ om dat brood een noodzaakelijk voedsel „ is, tot onderhoud onzes levens." „ Zoo," zeide de Koning, „ waaröm behandelt gij dan de „ zulken kwalijk, die het u verschaffen moeten? „ waaröm verächt gij de boeren, die door hunnen noesten arbeid het brood uit de aarde doen „ voortkomen?"

40. Men

44.

Verstand is beter dan adeldom.

Een geleerd man, FISCELLUS genaamd, werd, om zijne kundigheden, door Keizer SIGISMUND tot den adelstand verheven. Niet lang daar na, op eene Kerkvergadering te *Basel*, bij welke de Keizer ook tegenwoordig was, verscheenen zijnde, stond hij in beraad, of hij zich bij de Geleerden, dan bij de Ridders vervoegen zoude, maar koos, na eenig verwijl, het laatste. De Keizer dit ziende, sprak hem daar over dus aan: „FISCELLUS! „hoe kwalijk hebt gij daar gekoozen! bedenk, „dat ik op éénen dag wel duizend Ridders uit ge„meene soldaaten zou kunnen maaken, maar dat „ik in duizend jaaren zelfs niet één' Geleerd man „zou kunnen voortbrengen."

45.

Gelatenheid van JOAN VAN OLDENBARNEVELD.

Toen op den 12den van Bloeimaand 1619, den dag voor zijn sterven, des avonds de Professor en Predikant ANTONIUS WALÆUS, in het vertrek van JOAN VAN OLDENBARNEVELD trad, om zijne ziel tot den dood te bereiden, en aan OLDENBARNEVELD vraagde: „Wat hij den Prinse, „of wien anders, te zeggen had? dat hij gelaat

„was,

„ was, om hem ter dood te bereiden, doch dat „ hij zich gaarne aanbood, om hem, waar hij „ konde, van dienst te zijn?" andwoordde OLDENBARNEVELD: „ Dat hij den Prins van „ Oranje, uit zijnen naam, twee dingen moest verzoeken: eerstelijk, Vergiffenis, zo hij iets tegen „ hem misdaan mogt hebben; en, ten anderen, „ dat hij zijne kinderen gunstig wilde zijn." WALÆUS vraagde: „ Of hij door vergiffenis ook „ verstond, het ophouden van het vonnis des „ doods?" waaröp de Advokaat, zich een weinig bedacht hebbende, andwoordde: „ dat zijn verzoek zoo ver niet strekte."

46.

Aartigheid van den Prins MAURITS, *met den Franschen Gezant* AUBERIJ.

Ten tijde van den Prinse MAURITS woonde 'er te *Rhijnsburg* een man, genaamd WILLEM JANSZOON VAN DER KODDE, die verscheiden zoons had, uit welker Godsdienstige oefeningen de bekende *Rhijnsburgsche Vergadering* haaren oorsprong heeft genomen. Van deeze zoonen zijn 'er maar vier bijzonder bekend geworden, te weeten, JAN, ADRIAAN, GIJSBREGT en WILLEM; wordende de naamen der anderen niet genoemd. Deeze gebroeders hadden zulk eenen drift tot het leeren van vreemde taalen, dat zij niet alleen de Latijnsche, maar ook eenigen onder hen de Italiäansche,

Fransche en Engelsche kundig waren. Inzonderheid bevlijtigde zich WILLEM dermaate, dat hij, op de Hooge School te *Leijden*, als Hoogleeraar in de Oostersche taalen, onder den naam van GUILIELMUS CODDEUS, is bekend geweest. Zulk eene zeldzaamheid in jongelingen, die landbouwers waren, lokte veele jonge lieden, uit de nabij gelegen Hooge School, naar buiten, om kennis met hun te maaken. Prins MAURITS, dien dit bekend was, op zekeren tijd, vergezeld door den Franschen Gezant AUBERIJ, over het land van den ouden VAN DER KODDE rijdende, en eenige van deeze broeders, en daar onder WILLEM, dien hij bijzonder kende, ziende staan, vertelde aan den Gezant, dat alle de boeren van die landstreek geleerde en taalkundige lieden waren; en om hem hiervan te overtuigen, wenkte hij de gebroeders, die met het boerenwerk bezig waren, en sprak hen aan in de Latijnsche en Fransche taalen; hetwelk, tot groote verwondering van den Heer AUBERIJ, door hun, in dezelfde taalen, beändwoord werd.

47.

Waare grootheid van ziel.

KAREL den IX, Koning van *Frankrijk*, had, na den bloedigen St. Bartels-nacht, van den jaare 1572, aan alle Gouverneurs en Commandanten van zijn gebied eene order gezonden, om alle de Hu-

Huguenooten om hals te brengen. Dit bevel kwam ook aan den Commandant van *Bajone*; dan deeze edelaardige man, wel verre van zijne hand met schuldeloos bloed te willen verwen, had moeds genoeg den Koning te andwoorden, hem schrijvende: „ Sire! ik heb uw bevel ontvangen, „ en het mijne krijgsknechten voorgedraagen; doch „ ik heb, onder deeze krijgsknechten en onder uwe „ inwoonders, niet dan goede en braave krijgslieden en burgers, geen eenen beul gevonden; — „ daarom verzoeken zij en ik aan uwe Majesteit, „ om onze armen en levens tot voor ons uitvoerbaare zaaken te gebruiken."

48.

Kloekmoedigheid van eenen Zwitzer.

Toen in den slag bij *Sempach*, in den jaare 1386, tusschen de *Oostenrijkers* en *Zwitzers* voorgevallen, de *Zwitzers* voor de overmagt stonden te bezwijken, nam ARNOLD VAN WINKELRIED het kloekmoedig en onvertzaagd besluit, om zich onder zijne vijänden te werpen, door zijn voorbeeld zijne landzaaten aanmaanende, en hen toeschreeuwende: „ mijne vrienden! ik offer heden „ mijn leven op, om voor u de overwinning te „ veroorzaaken: Ik beveel u alleenlijk mijn gezin; „ volgt mij, en handelt zoo als gij mij zult zien „ handelen." Dit gezegd hebbende, werpt hij zich te midden zijner vijänden, en zoo veele helbaarden, als hij vatten konde, aangrijpende, en dezelve,

dus bijëen gevat, op zijn ligchaam richtende, rukt hij, wat hij kan, met zich ter aarde, en baant alzoo over zijn eigen ligchaam een' weg voor zijne *Zwitzers*, die aldus midden door de *Oostenrijker* konden heenbooren.

49.

Vreemd voorval, den Koning van Engeland bejegend.

JACOBUS de I., Koning van *Engeland*, werd, op zekeren dag, in zijne koets zittende, in het midden van de Stad *London*, door eenige dienaars van de Justitie geärresteerd. Zijne lijfwachten waren terstond gereed, om dit volk te verdrijven; doch de Koning belette zulks, en naar de reden gevraagd hebbende, gaf men zijne Majesteit te kennen, dat zulks geschiedde op den eisch van den zadelmaker van het Hof, aan wien hij, sedert eenige maanden, vijftig ponden St. schuldig was. De Koning deed hem oogenbliklijk betaalen, en voegde daarbij deeze aanmerkelijke woorden: *Niets is billijker, dan dat zij, die de wetten maaken, 'er zelve aan gehoorzaamen: want dit doet ze in stand blijven.*

50.

Edelmoedig gedrag van GUSTAVUS ADOLPHUS, *Koning van Zweeden.*

Het is niet vreemd, dat een groot Vorst eene on-

onrechtvaardigheid begaat. Een Vorst, hoe vermogend hij zij, is, zoo wel als andere menschen, en somtijds meêr dan andere menschen, onderworpen aan alle zwakheden, welke de menschlijke natuur eigen zijn; maar hij wordt een held, als hij den misslag, welken hij begaan heeft, herstelt, bekent, en doet vergeeten. — GUSTAVUS was driftig, oploopend en ongevoelig, maar nogtans rechtvaardig. Op zekeren dag, als het leger voorbij hem aftrok, maakte hij zich zeer boos tegen den Kolonel SEATON, die, zich willende verôntschuldigen, van zijne hand eenen duchtigen slag in het aangezicht ontving. Deeze bestraffing was hard, en zoo veel te smaadelijker, vermits de verôngelijking openbaar zijnde, hem geene gelegenheid konde gebeuren, om 'er zich over te wreeken. SEATON, dus zoo geweldig vernederd, verzocht aanstonds zijn afscheid, hetwelk hem ook terstond werd toegestaan, en hij vertrok. GUSTAVUS, in zijn paleis terug gekomen, overdacht, met bedaarde zinnen, wat 'er geschied ware, en gevoelde nu, dat hij een braaf man, zeer ten onrechte, gehoond had. Hij beval terstond SEATON te roepen, doch men vond hem niet, en men boodschapte GUSTAVUS, dat de Kolonel naar *Denemarken* vertrokken was, daar hij, zonder twijfel, dienst zoude zoeken. GUSTAVUS loopt daarôp, oogenbliklijk, uit zijn paleis, stijgt te paard en vliegt, alleen gevolgd van eenige zijner huisbedienden, naar de grenzen, welken *Zweeden* en *Denemarken* van elkanderen scheiden. Naauwlijks

lijks bevond hij zich hier, of hij zag 'er den Kolonel SEATON aankomen. GUSTAVUS loopt naar hem toe: „ Kolonel! zegt hij, gij zijt ver„ óngelijkt, en ik ben de man, die u beleedigd „ heeft; het is mij leed; ik ben hier gekomen om „ u voldoening te geeven; ik ben hier buiten het „ grondgebied van mijne heerschappij, en derhal„ ven zijn SEATON en GUSTAVUS hier ge„ lijk: zie hier twee pistolen en twee degens; „ wreek u, zoo gij kunt." SEATON, getroffen door zulk een bewijs van edelmoedigheid, wierp zich voor de voeten van GUSTAVUS, dankte hem duizendmaal voor de voldoening, welke de Koning hem verwaardigde te geeven, en bezwoer hem, te zullen sterven in zijnen dienst. GUSTAVUS omhelsde hem, en zij keerden beiden weder naar *Stokholm*, alwaar GUSTAVUS zelf, in tegenwoordigheid van alle zijne hovelingen, verhaalde, wat tusschen SEATON en hem was omgegaan.

ZESDE AFDEELING.

51.

Nadeelige gevolgen van een onbedagt zeggen tegen zijnen meerderen, door een voorbeeld beweezen.

Dat een schamper andwoord, of een onbedacht zeggen, gemeenlijk in het geheugen blijft, en dikwijls

wijls nog lang daarna betaald gezet wordt, heeft niemand sterker ondervonden dan HENRIK CARREY. Dees man was een neef van ELIZABETH, Koningin van *Engeland*, en hij had lang de gunst van haare Majesteit genoten. Dan, op een zekeren dag, in diep gepeins, wandelende in de tuinen van het paleis, onder de vengsters van de Koninginne, werd zij hem gewaar, en vroeg hem, op eenen schertsenden toon: „ Waaröver denkt iemand, „ als hij over niets denkt?" *Over de belofte van eene Vrouw*, gaf CARREY haar ten andwoord. „ Het kan weezen, zeide ELIZABETH, dat gij „ den spijker op het hoofd getroffen hebt;" waarop zij haar hoofd naar binnen haalde. Zij vergat echter het zeggen van CARREY niet: want eenigen tijd daarna deed hij sterken aanzoek, om door haar tot Pair van het Koningrijk verheeven te worden; en om zijn verzoek aantedringen, herinnerde hij de Koningin, dat zij het hem beloofd had. „ Wat doet dit ter zaake", voerde zij hem te gemoet; „ het was slechts de belofte van „ eene Vrouw." Zij bleef naderhand standvastig weigeren hem gehoor te geeven; en deeze ongenade veröorzaakte hem zoo veel hartzeer, dat hij van droefheid stierf.

52.

Verhaal van eenen schriklijken brand in de Stad London.

Onder de menigvuldige verhaalen van zwaare

 bran-

branden, die ons de Historiën en Chronijken opleveren, is de vreeslijkste, die mooglijk ooit ergens geweest is, de zwaare brand, welke den 2den van Herfstmaand, 1666. des morgens ten één uur, te *London*, in de *Puddinglane*, uitbarste. Het gedeelte van de Stad, waarin dezelve begon, was digt bebouwd met houten en bepikte huizen, zoo dat de vlammen zeer geweldig woedden, en door den sterken oosten wind, eer het dag geworden was, reeds zoo ver verspreid waren, dat men die, bij geene mogelijkheid, meester konde worden. De ontsteldtenis der inwooneren was zoo groot, dat niemand bedacht was, om, door het omver haalen of laaten springen van eenige huizen, het verspreiden van den brand, tijdig genoeg, voor te komen; zoo dat het vuur dien ganschen dag, en den volgenden nacht, met een onverminderd geweld, bleef woeden, en van Maandag tot Donderdag aanhield, eer het geheel gebluscht was. Door deezen brand werden niet alleen dertien duizend en twee honderd huizen, de hoofdkerk van *St. Paulus*, zeer veele Parochiekerken en zes Kapellen geheel vernield, maar ook de prachtige gebouwen van *Guildhall*, de Koninglijke Beurs, het Tolhuis, verscheiden Gasthuizen en Boekerijën, tweeënvijftig Gildekamers en eene groote menigte andere aanzienlijke gebouwen, te gelijk met drie der Stads poorten, vier steenen bruggen, twee gevangenhuizen en twee gijzelplaatsen, in de assche gelegd. Het verlies, door het verbranden van alle die gestichten, koopwaren en meubilen veröorzaakt

zaakt, beliep, volgens de beste uitrekeningen, tien milliöenen, zeven honderd dertig duizend en vijf honderd Ponden St., en echter hebben, in dit vreeslijk geval, niet meêr dan zes menschen hun leven door den brand verloren.

53.

Eenige bijzonderheden, betreklijk den Nederlandschen Dichter HUBERT KORNELISZ POOT.

De vermaarde Dichter HUBERT KORNELISZ POOT kwam, den 20sten van Louwmaand 1689, ter waereld, te *Abtswoude*, eene buurt, tusschen de Stad *Delft* en het dorp *Ketel*. Zijne ouders, die landlieden waren, bragten hem in den landbouw op, na hem alvoorens eene behoorlijke opvoeding, naar hunnen stand, die niet ongezegend was, gegeeven te hebben. Na dat hij het boerenwerk ter hand genomen had, oefende hij zich, in zijne ledige uuren, zeer naarstig in het leezen, schrijven en cijferen; waarna vervolgens de geneigdheid tot de dichtkunst zich bij hem begon te ontdekken. Nu en dan eenige dichtstukken vervaardigd hebbende, gaf hij, in het jaar 1716, eenigen van dezelven in openbaaren druk uit, onder den tijtel van H. K. POOT's *Mengeldichten*. Zoo dra dezelven in het licht gekomen waren, stond elk verwonderd over de uitmuntende bekwaamheden van den jongen dichter, in wiens

 ge-

gefchrijf men zuiverheid van taal, klaarheid van ftijl en geestigheid van vinding ontdekte. Hierdoor bekend zijnde geworden, geraakte hij welhaast in kennis met verfcheiden liefhebbers van Taal- en Dichtkunst, en kreeg den toegang tot lieden van aanzien en geleerdheid, waarvan 'er veelen hem kwamen bezoeken, en verbaasd ftonden, zulke bekwaamheden en vermogens te ontdekken in eenen boer, die zich geftadig met het akkerwerk bezig hield.

In het jaar 1723 fcheen hij het landleven moede te zijn geworden, en begaf zich derhalven met 'er woon naar *Delft*; doch ongelukkig geraakte hij hier in gezelfchap en verkeering met menfchen, die liefhebbers waren van fterk drinken, zonder eenige zucht tot kunstöefening te bezitten. Dit ging zoo ver, dat men een man, met zulke uitfteekende zielvermogens begaafd, dikwijls befchonken langs de ftraaten zag gaan, met een deel jongens achter zich, die hem uitjouwden. Dan, door welk middel weet men niet, maar zeker is het, dat hij, ziende dat hij daardoor veelen van zijne beste vrienden verloren had, en van hunnen ommegang verftoken was geworden, tot inkeer kwam, en in het jaar 1724 uit die Stad vertrok, en weder naar het land keerde, daar hij als te vooren leefde, en van veelen zijner oude vrienden, die verheugd waren over zijne veränderde levenswijze, wederöm bezocht werd. Naderhand ging hij echter wederöm naar *Delft* woonen, maar gedroeg zich toen als een voorbeeld van ma-

tig-

tigheid, zoo, dat hij zelf het gebruik van sommige dingen naliet, om niet tot het misbruik te vervallen. Hij stierf aldaar in den jaare 1733, in den ouderdom van bijna 45 jaaren. Zijne Dichtwerken zijn, in drie deelen, in quarto, uitgegeeven, en in 1780, in drie deelen, in octavo, herdrukt.

Toen hij van levenswijs veränderd was, vervaardigde hij een Gedicht, waarin hij zijnen toestand, met de taal van het hart, zeer treffend beschreef; hetwelk tot eene les kan dienen voor hun, die zich in het gevaar der verleiding bevinden, zonder zich de gevolgen daarvan voor den geest te brengen. Het is van den volgenden inhoud:

Als ik aan 't blij geluk herdenk,
Dat eertijds mij zoo zoetlijk streelde,
Terwijl 't met meenig rijk geschenk
En mild onthaal, mij gul bedeelde;
En daar beneeven overweeg,
Hoe ik 't ontving met koele groeten,
Of somtijds, gansch van liefde leeg,
Verschupte met ondankbre voeten:
Dan stikt mijn hart van bangen rouw;
Dan smelt mijn ziel in droeve traanen;
Dan moet mijn teêrbeminde vrouw,
Tot moedherneeming, mij vermaanen.
Dit doet zij ook, met, keer op keer,
Mij nieuwe hoop en troost te geeven;
Waarvoor de Hemel haar verëer'
Een lang en welgelukkig leven.

Doch,

Doch, ben ik eens een wijl goeds moeds,
Dat mag bijna geen welzijn heeten.
Het bitter brood des wederſpoeds
Wordt nooit met goeden ſmaak gegeeten.
Ik ben veel braave vrienden kwijt,
En moet aldus hun goedheid misſen;
Dit vult vooräl mijn zuuren tijd
Met treurige bekommernisſen.
Mijn vaste middlen vallen kort,
Mijn dagelijkſche winsten maager;
Ja, 't lot, dat rank van deunheid wordt,
Herſchept den zinger in een klaager.
Toen ik weleer niet voorwaard wou,
Kwam mij 't geluk ſchier alzins tegen:
En nu 'k (ô GOD!) zoo gaarn zou,
Staa 'k droef, belemmerd en verleegen.
Men zou de rupſen in 't geboomt',
De horſels, die met angels kwellen,
En alles, waar verdriet afkoomt,
Dies eer dan mijn beduchtheên tellen.
Zoo dan mijn heil eens wederkwam,
Van daar 't mijn wilde zinnen dreeven,
En mij weêr in genade nam,
Wat zou mijn ziel in vreugde leeven!
'k Zou GOD! zoo veel ik kon en mogt,
Met aangenaame klanken prijzen.
Och, of aan 's Hemels oosterbogt,
Die goude dag begon te rijzen!

54. Over

54.

Over KAREL DEN XII, *Koning van Zweeden*

Van hoe veel belang het is, om, in de opvoeding der jeugd, vooräl acht te geeven op de boeken, die men haar in handen geeft, is bijzonder gebleeken in KAREL DEN XII, Koning van *Zweeden*, een der zonderlingfte Vorsten, die immer beftaan hebben. Hij voerde oorlog tegen alle de Mogenheden van het Noorden; onttroonde den Koning van *Polen*, en ftelde eenen anderen Koning in zijne plaats aan. Het is waarfchijnlijk, aan de eerfte indrukken, welken men hem in zijne vroege jeugd gaf, en die zoo zeer met zijne neiging en inborst overëenftemden, toetefchrijven, dat hij naderhand het menschlijk geflacht zoo veel onheils berokkende, en zijne oorlogen aan duizenden menfchen, zoo van zijne eigen onderdaanen, als van de nabuurige Mogenheden, het leven gekost hebben.

Zoo haast hij, in zijne kindsheid, eenige kennis van de Latijnfche taal verkreegen had, liet men hem QUINTUS CURTIUS vertaalen, die het *Leven van* ALEXANDER DEN GROOTEN befchreeven heeft; en toen hij reeds zijne mannelijke jaaren bereikte, had hij nog maar alleen dit boek en de Aanteekeningen van JULIUS CÆSAR geleezen; en hierüit is waarfchijnlijk bij hem de eerzucht ontftaan, van een Overwinnaar te willen

wor-

worden; althans toen zijn leermeester hem, op zekeren tijd, den eerstgemelden Schrijver verklaarde, en hem vroeg, wat hij dacht van ALEXANDER? gaf KAREL hem ten andwoord: *Ik denk, dat ik hem wel gelijk zoude willen zijn.* Maar, zeide de leermeester, „ hij heeft maar tweeëndertig „ jaaren geleefd." *Is dat niet genoeg*, hernam KAREL, *wanneer men Koningrijken overwonnen heeft?* Dit andwoord aan den Koning, zijnen vader, verhaald zijnde, riep hij uit: „ Ziet daar een kind, dat „ beter zal zijn dan ik."

Het was zeker uit de zucht om een Overwinnaar te worden, dat hij naderhand den Koning AUGUSTUS dwong, om afstand van de Poolsche Kroon te doen, en die op het hoofd van STANISLAUS deed zetten, zonder dat hij echter eenige pooging ondernam, om zijne eigen Staaten uittebreiden. Na dat KAREL den Poolschen Koning overwonnen had, en te paard, digt bij *Leipzich*, reed, kwam een Saxische boer zich aan zijne voeten werpen, en recht verzoeken tegen een Grenadier, die hem ontnomen had, hetgeen tot een maaltijd voor zijn huisgezin geschikt was. De Koning deed den Grenadier voor zich komen, en vroeg hem, met een straf gezicht: *Is het waar, dat gij deezen man beroofd hebt?* „ Sire! antwoordde de Soldaat, ik heb hem zoo veel „ kwaads niet gedaan, als uwe Majesteit zijn Heer „ gedaan heeft; gij hebt hem een Koningrijk „ ontnomen, en ik heb deezen kinkel niets ontnomen dan een jong kalkoen." De Koning gaf hier-

hierŏp den boer, met eigen handen, tien dukaten, en verleende den Soldaat vergiffenis, wegens zijn welgepast en vrijmoedig andwoord; doch voegde daarbij: *denk, mijn vriend! dat, zo ik den Koning*-AUGUSTUS *een Koningrijk ontnomen heb, ik niets van hem gewonnen heb voor mij zelven.* KAREL is niet veel ouder geworden dan ALEXANDER; hij sneuvelde, toen hij niet meêr dan zesënde rtig en een half jaar bereikt had.

55.

Een eerlijke bedelaar.

Dat men onder de bedelaars, dien men doorgaans weinig vertrouwt, en welker eerlijkheid dikwerf ook geen duit waardig is, zoo wel als onder andere standen, eerlijke lieden vindt, kan het volgende voorbeeld leeren.

Een Fransche Generaal, CHALLON geheeten, was eens in de kerk, en verrichtte zijn gebed zeer aandachtig, wanneer een bedelaar hem om eene aalmoes vroeg. CHALLON tastte daarŏp in zijn zak, en gaf hem eenige kleine stukken geld, zonder die eerst te bezien, om niet in zijn gebed gestoord te worden. Het waren stukken goud; en de Generaal had zich zeker vergist, meenende; dat hij dit geld uit een zak nam, waarin koperen munt was. De bedelaar stond verbaasd over zulk eene rijke gifte; maar denkende, dat de Generaal het zoo niet zou gemeend

meend hebben, en een eerlijk hart onder zijn schamel kleed draagende, wagtte hij deezen bij de kerkdeur op, wees hem het geld, en zeide: „ ik „ weet niet, of gij ten oogmerk had, mij zoo „ groot eene aalmoes te geeven; maar was dit „ zoo niet, dan mag ik ook dit geld niet heb„ ben." Deeze eerlijkheid behaagde den Generaal uitneemend wel; vol verwondering zag hij den bedelaar aan, en zeide: „ het was wel mijn voor„ neemen niet, u zoo veel te geeven, als gij „ mij daar toont; maar daar gij zoo eerlijk zijt, „ van het mij te willen wedergeeven, zal ik daar „ tegen zoo erkentelijk zijn, dat ik het u be„ houden laat; het is thans het uwe."

56.

Schrandere list van Miladij NICHILSDALE, *om haar man uït de gevangenis te redden.*

In het jaar 1716 werden 'er, te *London*, eenige Lords, die zich in eene rebellie hadden ingewikkeld, ter dood veröordeeld, en onder dezelven was de Lord NICHILSDALE; doch deeze laatste werd, door eene kunstgreep van zijne huisvrouw, van den dood gered. Alle de vrouwen van deeze Heeren hadden vrijheid gekreegen, om bij haare mannen in de gevangenis te gaan, ten einde van hun afscheid te neemen. Miladij NICHILSDALE begaf zich, op haar beurt, mede derwaard,

waard, door twee kameniers verzeld zijnde, houdende, terwijl zij 'er inging, haaren neusdoek voor haar aangezicht. Zoo dra zij bij haaren man gekomen was, raadde zij hem, die van dezelfde grootte was als zij, dat hij haare kleederen zoude aantrekken, en in dezelfde houding, met den neusdoek voor het aangezicht, uit de gevangenis gaan; voegende daarbij, dat 'er op de rivier van *Londen* een schip zeilree lag, dat hem terstond naar *Frankrijk* zoude overvoeren. Dit gelukte, en Mijlord NICHILSDALE was, binnen weinige uuren, reeds te *Calais*, in *Frankrijk*. Des anderen daags kwam 'er al vroeg een Predikant in de gevangenis, om den Lord ter dood te bereiden; doch vond, in plaats van den man, de vrouw. De Gouverneur van den Tower, kennis van het geval gegeeven hebbende, kreeg terstond order, om Miladij NICHILSDALE te ontslaan, en zij, op vrijë voeten gesteld zijnde, volgde eerlang haaren man, die aan haare schranderheid het behoud van zijn leven verschuldigd was.

57.

GODS *weg met ons is altoos goed.*

Het is ons menschen maar al te schielijk eigen, over zulke omstandigheden, die ons onäangenaam zijn, te klaagen, dikwerf niet dan met weerzin en moeite in GODS schikkingen omtrent ons berustende. Van achteren intusschen wordt het menigmaalen

blijkbaar, dat dezelve ons tot een wezenlijk nut ſtrekken moesten, zoo als uit de volgende gevallen blijkt.

Een Engelſche Lord was van zins, uit *Ierland* naar *Engeland* over te vaaren; doch in het ſchip zullende ſtappen, viel hij, en brak een been. Zijne vrienden, daarbij tegenwoordig, beklaagden hem zeer; maar hij zeide: „ het dient tot mijn „ best." Men vroeg hem: „ hoe kan dat mo„ gelijk zijn? gij hebt uw been gebroken; gij „ moet daaröm eene noodzaaklijke reis uitſtellen: „ hoe kan dat toch tot uw best ſtrekken?" Hij andwoordde: „ de Voorzienigheid weet het beter „ dan ik; maar ik blijf daarbij: het dient tot „ mijn best." Weldra vernam men, dat hij gelijk had. Hij bleef aan land, maar het ſchip, waar mede hij zou overgevaaren zijn, ging met man en muis verloren. Dus redde hem zijn beenbreuk het leven.

Een ander reiziger was van voorneemen, door een bosch te trekken, wanneer hij ſchielijk van eene ziekte overvallen werd, die hem noodzaakte, in het naaste dorp herberg te zoeken. Offchoon hij nu door deeze krankheid vrij wat verhinderd werd in zijne bezigheden, zoo was hij echter te vreden in zijn lot, denkende dat GOD hetzelve niet zonder wijze en goede redenen over hem gebragt hadt. Hij had zich daar ook niet lang opgehouden, wanneer een arme bedelaar, dien hij eene aalmoes gaf, tot hem zeide: „ hoe gelukkig „ zijt gij, dat gij hier krank werd op den weg, „ en dus belet zijt, u in het bosch te begeeven,

„ om

„ om uwe reize te vervorderen! Eene gansche „ bende roovers wachtte daar op u, om u te „ vermoorden en uit te plunderen!" De zieke dit hoorende, dankte GOD voor zijn Vaderlijk opzicht, dus omtrent hem betoond, met warme vreugdetraanen.

58.

Een voorbeeld van braafheid zonder eigenbelang.

Te *Verona*, in *Italiën*, was een groote brug over een' breede rivier gebouwd. Op deeze brug ſtond een huisjen, waarïn een man woonde, die de tol ontving, welke daar moest betaald worden. Nu gebeurde het, na eenen harden winter, door het ſmelten der ſneeuw, en het opëenpakken van groote ijsklompen, voortgeſtuuwd door eenen geweldigen wind, dat deeze brug aan beide einden wegdreef, en dat men elk oogenblik verwagten moest, dat het middenſte gedeelte, met het huisjen van den tollenaar, ook geheel zou weggeſpoeld worden. De arme man, benevens zijne vrouw en kinderen, hieven een erbarmelijk geſchrei aan, en riepen om hulpe. De brug ſtortte al meêr en meêr in — het gevaar werd met elke ſeconde grooter — zij zagen den dood voor oogen — zij verdubbelden hun angstgeſchrei, maar nog kwam 'er geene redding opdaagen! Het ſcheen ook als of daartoe geen middel

was. Wie durfde het waagen, om met eene boot door den alles voortfleependen ftroom, en de buitengewoon groote ijsftukken, heen te vaaren, om dus ter hulpe der ongelukkigen toe te fchieten? Duizenden van menfchen ftonden aan den oever, en betuigden hun medelijden met dezelve: maar wat kon dit baaten? Ten laatften kwam 'er ook een Graaf, SPOLVERINI genaamd, aanrijden; deeze trok eene beurs vol geld uit, hief die in de hoogte, en riep: „ Wie deeze ongeluk„ kigen redt, zal twee honderd dukaaten tot eene „ belooning hebben!" Hij herhaalde dit eenmaal, tienmaal — veelen zagen begeerig naar de beurs, maar niemand waagde het, die te verdienen. Intusfchen wies het water beftendig hooger — bruischten de golven immermeêr vreesfelijker — werden de ijsklompen geftadig meêr tegen de brug, en het huisjen aan, opëengeftapeld, — en lieten de tollenaar, deszelfs vrouw en kinderen al gedaurig akeliger hunne klaagftemmen hooren. — Eindelijk, wanneer nu alles geheel verloren fcheen, kwam 'er een boer in een flegt gewaad aanloopen; deeze fprong in een klein fchuitjen, werkte daar mede, met de uiterfte moeite, tegen den wind en den ftroom op, door de ijsftukken heenen, en kwam gelukkig aan de brug. Maar de tollenaar had veele kinderen, en het fchuitjen was te klein, om het ganfche gezin te gelijk te kunnen bergen. De boer nam daaröm maar een gedeelte van het gezin in het fchuitjen, en bragt dat gelukkig aan land. Hij begaf zich daaröp

ten

ten tweedenmaale in het grootste levensgevaar, om naar de brug te roeiën, kwam daar weder aan, maar kon nog allen niet in de boot inneemen. Een gedeelte van het huisgezin stelde hij nu weder in veiligheid, en nam een derde proef, om de nog overgebleevenen voor eenen gewisfen dood te bewaaren. Ook deeze reis gelukte het hem, zoo dat hij de Redder van het geheele huisgezin werd. En — naauwelijks bevond hij zich met de laatsten aan land, of de brug stortte met het huisjen in.

Nu verheugde zich een ieder der aanschouwers over de gelukkige redding van die goede menschen, welke zich in zulk eenen vreesfelijken nood hadden bevonden, en bewonderde den moed des landmans. De weldaadige Graaf was de eerste, die zich bij hem vervoegde, hem zijne beurs toereikte, en tot hem zeide: „ hier, mijn vriend! hier is uw „ welverdiend loon! neem deeze beurs met dukaaten „ voor uwe menschlievendheid!" — Maar de braave boer andwoordde: „ wat ik deed, deed ik „ niet om dit geld te verdienen; ik zou daaröm „ mijn leven zoo niet gewaagd hebben: want het „ is voor geen goud veil. Menschen voor den dood „ te beveiligen, als ik dat konde, rekende ik mijn „ pligt: daaröm heb ik mijn best gedaan, om hulp „ aan de ongelukkigen te bewijzen, gelijk mij door „ GODS zegen gelukt is. Nu ben ik wel arm, maar „ lijde nog geen gebrek. Wilt gij dan uw geld „ tot beöefening van weldaadigheid besteeden, zoo „ geef het den tollenaar, die zoo aanstonds zijn

„ have en goed verloren heeft." — Dit gezegd hebbende, keerde de boer zich om, en ging weg. Niemand wist, wie hij was, en waar van daan. Doch onder de menigte onkenbaar geworden zijnde, juichte elk zijne daad toe, en de Graaf werd de helper van het geredde huisgezin.

Edel gedrag! mogt het veele navolgers vinden! En wie uwer, waarde leezers! herinnert zich niet, bij het verhaal van zulk eene hulpbetooning, de menschlievendheid van de Gebroeders DE BEKKER en anderen, in de jongstverloopene jaaren, bij de overstroomingen in ons Vaderland betoond — waardoor zij zich eenen onsterfelijken naam verworven hebben, en welke zij ook zonder baatzucht volvoerden?

59.

Een onregtvaardig Advocaat, die gestraft werd.

Zeker Hertog GALEATIUS had onder zijne onderdaanen eenen Advocaat, die bij hem werd aangebragt, als zoo belangzuchtig en listig, dat hij, om zijn eigen voordeel steeds te bejaagen, het kromme wist recht te maaken, en de pleitzaaken tot in het oneindige uitrekte, hoe zeer hij overtuigd mogt zijn, dat hij slegte zaaken voorstond. — De Hertog wilde hem daaromtrent op de proef stellen, en sloeg hiertoe deezen weg in. Hij vroeg aan een' zijner hovelingen, „ of hij niet ie-

„ mand

„ mand wist, die aan een' burger geld schuldig „ was?" Deeze andwoordde daaröp, „ dat hij „ zelf zekere som aan eenen bakker had te be„ taalen." Nu bezorgde de Hertog, dat de Hoveling daaröver voor den Rechter werd geroepen, en beval hem zich van deezen Advocaat te bedienen, om tegen des bakkers eisch op te komen. Naar het onderricht, hem van zijn' Heer gegeeven, vroeg toen de hoveling den Advocaat, „ of hij „ niet zou kunnen bewerken, dat de betaaling „ een tijdlang uitgesteld werd?" De Advocaat zeide daaröp: „ Ja, heel wel! ik beloof u, te maa„ ken dat gij in de eerste twee jaaren geen pen„ ning van de schuld zult behoeven te betaalen." Hij wist ook allerlei uitvlugten te vinden, en de zaak op de lange baan te schuiven. Maar nu liet de Hertog hem tot zich roepen, en vroeg hem: „ Is het niet mogelijk, dat mijn hoveling, „ door uwe hulp, van de betaaling zijner schuld „ aan den bakker geheel bevrijd worde?" De Advocaat geen kwaad hier bij vermoedende, andwoordde: „ ô Ja, heer Hertog! men zal dit binnen „ twee jaaren gewaar worden." De Hertog ontstak bij dit andwoord in eenen voor deezen Advocaat verschriklijken toorn, en gaf op staanden voet bevel, om deezen snoodäart, die willens en weetens eene onrechtvaardige zaak verdeedigde, en den armen bakker het zijne op zoo een slinksche wijze zocht afhandig te maaken, op te hangen; welk vonnis daadelijk ook ten uitvoer gebragt werd.

60.

Dankbaarheid van eenen knecht, en van deszelfs meester.

In het Graafschap *Lippe*, in *Westfalen*, werden eens jonge lieden, door het lot, tot den krijg uitgekoozen, en toen trof het lot onder anderen een molenaars zoon, wiens ouders deswege bitter bedroefd waren, geheel zonder hoope, dat zich een ander in de plaats van hunnen zoon zou willen ſtellen. Dit gebeurde echter. Zij hadden een' knecht, dien zij als een armen jongen hadden opgenomen, en tot dus verre in dienst gehad. Deeze bood zich van zelven aan, dat hij voor hunnen zoon als soldaat wilde dienen, zeggende: dat hij dit dubbel aan hun verpligt was, wegens de weldaaden, die zij hem beweezen hadden. De molenaar en zijn' vrouw mogten betuigen, dat deeze liefdedienst te groot ware, wegens het gevaar, waaräan de knecht zich blootſtelde; hij hield 'er op aan, dat hij dus eenigzins aan zijne verplichting jegens hen wilde beändwoordden, en zij bewilligden 'er dan ook in; maar ten blijke van hunne erkentenis daar voor, namen zij hem nu als hun kind aan, zoo dat hij met hunnen zoon gelijke rechten kreeg. Dankbaar was dus hij, die diende; dankbaar zij ook, die gediend werden. Neemen wij 'er een voorbeeld aan!

ZEVENDE AFDEELING.

61.

Voorbeeld van dankbaarheid in een Turk.

LODEWIJK de XIV, Koning van *Frankrijk*, liet eens het roofnest *Algiers* belegeren. De Dei of het opperhoofd van die Stad liet daaröp, telkens, wanneer 'er een schot gedaan werd van een der Franschen schepen, een van de gevangene Kristenen, die zich daar in slaavernij bevonden, voor den mond van het kanon binden, en zoo aan brokken wegschieten. Welk eene ijsselijke wreedheid! — Onder deeze ongelukkigen bevond zich ook een voormaalig Fransch Officier, die nog op de volgende wijze gered werd, toen hij al reeds aan het geschut was vastgebonden, om het zelfde lot te ondergaan. Een Algiersch officier, die niet verre van hem afstond, riep: „ *schiet nog niet*," en vloog metëen, in allerijl, naar den Dei, dien hij voor de voéten viel, en dus aansprak: „ *Ik bidde u om genade voor dee-* „ *zen Kristen?*" De Dei vroeg hem: „ *waaröm?*" — „ *om dat hij mijn weldoener is*," andwoordde de Officier, „ *daar hij mijn leven gered heeft*, „ *toen ik gevangen werd bij de Kristenen;*" hij voegde hier nieuwe beden om ontferming bij. Doch de Dei sloeg hem dezelve af. Toen hij zag, dat zijne poogingen vruchteloos waren, en

de Dei zich niet beweegen liet, liep hij voor het kanon, omärmde den Franschman, en riep uit: „ *Nu, dan zoo wil ik met hem sterven, en mijn* „ *kop zal het eerst wegvliegen.*" Door dit voortreffelijk blijk van erkentenis werd de Dei geroerd, zoo dat hij beval, den gevangenen los te maaken, dien hij den Officier, als deszelfs slaaf, overgaf. Deeze drukte den Franschman daaröp vrolijk aan zijne borst, en riep uit: „ *Daar gij dan mij be-* „ *hoort, zoo ontvang uw loon voor den dienst,* „ *dien gij aan mij beweezen hebt; ik geeve u de* „ *vrijheid, en gij kunt vertrouwen, dat mijn* „ *dank eeuwig zijn zal.*"

62.

Voorbeeld van waare broederliefde.

DORVEIJ, een rijk koopman te *Londen*, had twee zoonen. De oudste van deezen gaf zich over aan allerlei ongebondenheid, en werd daaröm door zijns vaders uiterste wil ontërfd, zoo dat de jongste, na 's vaders overlijden, alle deszelfs bezittingen bekomen moest. Dit geschiedde niet lang voor zijnen dood, en als deeze daaröp volgde, werd de oudste zoon door 's vaders afsterven diep getroffen, en tot berouw over zijn verkeerd gedrag gebragt, nog voor dat hij hoorde, hoe hem niets van 's vaders goederen te wagten stond. Als hij dit eindelijk vernam, morde en klaagde hij daar over niet, maar verëerde zijns vaders wil, en zeide meêr niets, dan: „ ik heb

„ het

„ het verdiend." Wanneer nu de jongste broeder kennis kreeg van deeze verbetering des oudsten, was hij daar over als buiten zich zelven van vreugde, liep heenen, zocht hem op, omärmde hem, en zeide: „ Mijn broeder! door dit testa-„ ment, dat gij hier ziet, heeft onze vader mij „ tot den eenigen erfgenaam van al zijn vermogen „ aangesteld, en u geheel uitgesloten. Maar hij „ heeft zekerlijk alleen dien mensch, welke gij „ toen waart, willen ontërven, niet dien, welke „ gij nu zijt. Daar gij u dan verbeterd hebt, „ zoo geeve ik u hiermede het deel, dat u toe-„ komt."

63.

Een eerlijke Handwerksman.

Een handwerksman, die zich in armoedige omstandigheden bevond, gaf meer dan eens proeven van eerlijkheid, waaröver hij alle lof en navolging verdient. Eens vond hij een bundel op den weg, waarin eene aanzienlijke somme gelds was. Hij eigende zich denzelven niet toe: maar gaf zich alle moeite, om den eigenaar daar van uittevorschen. Het gelukte hem ook, door openlijke bekendmaaking in de nieuwspapieren. Hij gaf den eigenaar, als deeze zich tot het ontvangen daarvan aanmelde, het geld volüit, zonder iets daarvan terug te houden. Deeze betaalde eerst, zoo als billijk was, de onkosten daaröver gevallen, en wilde hem toen nog eenige dukaaten tot eene belooning geeven, maar hij wilde die niet aanneemen. „ Ik heb" zeide

de hij „ gedaan wat mijn pligt was, en behoeve „ daarvoor niet betaald te worden, maar wilt gij „ deeze dukaaten tot een geschenk besteeden, zoo „ geef ze aan de arme weduwe hier naast, welke „ met haar talrijk huisgezin, gebrek aan brood „ heeft." En de Heer willigde aanstonds zijn verzoek in.

64.

Zonderling voorval, den Harponier JACOB DIENKES *bij de walvischvangst bejegend.*

De Commandeur KORNELIS GERRITSE OUWEKEES, in het jaar 1660, met het schip *de Gortmolen*, naar *Groenland*, ter walvischvangst, gevaaren zijnde, en reeds zeven visschen gevangen hebbende, kreeg de agtste visch in het gezicht: waarop de sloepen 'er terstond op afvoeren. De' Commandeur, het eerst bij den visch komende, schoot 'er zijn harpoen in; midlerwijl kwam 'er de tweede sloep bij, daar JAKOB DIENKES harponier op was, welke zich gereed hield, om, zoo dra de visch, die altijd, wanneer hij zich gekwetst gevoelt, naar beneden schiet, weder boven zoude komen, 'er zijn harpoen in te werpen. Dan, deeze visch, regt onder de sloep opkomende, stiet met zijn' kop zoo geweldig tegen dezelve, dat de harpoenier 'er uit stoof met de harpoen in de hand, welke in zijn' val met de punt in het ligchaam van den visch hechtte. Maar bij een ander ongeluk sloegen 'er twee bogten van de lijn, die aan de harpoen vast was, om zijn been, en hierdoor geraakte hij toeval-

lig

lig boven op het ligchaam van den visch, en zat op denzelven, tusschen het lijf en den staart, op het zoo genaamd plugënd, even als een ruiter op zijn paard, en moest toen mede, daar de visch zwom. Ondertusschen deeden de andere sloepen al wat zij konden, om hem te achterhaalen en te redden; doch dewijl de visch veel sneller zwom dan zij roeijen konden, was dit te vergeefsch. De man dus in het ijslijke gevaar zijnde, om met den visch, waaröp hij, aan zijn' harpoen, als vastgebonden zat, naar den afgrond te vaaren, riep de Commandeur hem toe: JAKOB! *snij de lijn aan stukken!* doch zijn mes dwars in zijn zak zittende, kon hij het 'er niet uit krijgen. Eindelijk geraakte de harpoen, welks touw hij als een toom in zijne hand hield, en die niet zeer diep in het ligchaam van den vis zat, gelukkig los; waaröp hij van den visch af en in zee viel; wordende toen door een anderen harpoenier gered, en in zijne sloep geborgen. Vervolgens scheep gekomen en zich van drooge kleederen voorzien hebbende, deeden zij wederöm eenen togt op den ontzwommen visch, en maakten 'er zich nog ten laatsten meester van.

65. *Eene*

70.

Aanmerkelijk geval, ſtrekkende ten bewijze, hoe bevrozene ligchamen moeten behandeld worden.

Het is, in den winter, wanneer het hard vriest, en iemand lang aan de koude blootgeſteld is geweest, ten uiterſten gevaarlijk, als men merkt, dat handen, voeten, of andere ledemaaten bevrozen zijn, dezelve ſchielijk bij het vuur of in de warmte te brengen, dewijl daar doorgaans eene verſterving dier ledemaaten op volgt; maar het beste middel is, dat men de bevrozene deelen onder de ſneeuw, of, als 'er die niet is, onder koud water houdt, tot zoo lang, dat zij beginnen te tintelen. In de historie van de harde winters vindt men dit met het volgende voorbeeld bevestigd.

In het jaar 1740, een der hardſte winters, die men in *Europa* heeft gehad, reed een heer uit *Johannesburg*, eene plaats op de Poolſche grenzen, naar *Koningsbergen*, in eene ſlede, vergezeld zijnde door zijnen knecht. Eenige uuren op weg geweest zijnde, zag hij om naar zijn' knecht; doch vond geene beweeging, noch gehoor bij hem, en hem nader beſchouwd, geſchud en geſold hebbende, bevond hij, dat de man geheel ſtijf en (zoo hij meende) dood gevrozen was. Dan, geen zin hebbende, om dien dooden knecht naar *Koningsbergen* mede te neemen.

men, befloot hij, een eind wegs landwaard in te rijden, hem aldaar onder de fneeuw te begraaven, en, als hij van *Koningsbergen* terug kwam, weder in de flede te neemen, om hem in zijne plaats te laaten begraaven. Twee dagen in die Stad, ter verrichting van zijne zaaken, doorgebragt hebbende, reed hij weder naar huis; maar aan de plaats komende, daar hij zijnen knecht begraaven had, vond hij het lijk niet; weshalven hij, denkende dat de wolven hem verfcheurd hadden, zijnen weg vervolgde. Doch des middags in eene herberg komende, om te pleisteren, vond hij zijnen knecht, in goede gezondheid, bij het vuur zitten: hij vroeg hem, vol verwondering en ontfteltenis, hoe hij daar gekomen was? waaröp de knegt andwoordde: „ Dat hij wel wist, hoe hij daar gekomen was, „ maar geenszins hoe hij aan de plaats gekomen „ was, daar hij van daan kwam; dat hij zich „ wel konde te binnen brengen, dat hij op de „ flede van koude verftijfd geworden en in flaap „ gevallen was; maar dat hij, ontwaakende, zich „ onder de fneeuw had begraaven gevonden; zijnde door de fneeuw geheel verwarmd, en hebbende dezelve de koude uit zijn ligchaam getrokken; dat hij vervolgens van onder de fneeuw „ gekroopen was, om zich naar de herberg te „ begeeven, ten einde aldaar zijnen heer aftewagten."

Waaröp de heer met zijnen fchijnbaar doodgevrozen, maar door de fneeuw weder herftelden, en als op nieuw levend geworden knecht, naar huis keerde.

AGTSTE AFDEELING.

71.

Onzekerheid van de teekenen des doods, door een voorbeeld bewezen.

In Slagtmaand van het jaar 1771, overleedt, te *Oosterwijk*, in de Meijërijë van *'s Hertogenbosch*, zekere vrouw, genaamd ELIZABETH VAN BEURDEN, weduwe van WOUTER VAN BALTHOVEN, oud omtrend tagtig jaaren. Deeze vrouw, in het jaar 1746, aan eene heete koorts dood krank liggende, meenden haare vrienden, dat zij overleden was; waaröm zij haar ontkleedden, op ſtroo leiden, en, volgens de gewoonte van de plaats, de klokken lieten luiden. Vervolgens door haare kinderen een doodkist beſteld, en die des anderen daags, des namiddags, aan het ſterfhuis gebragt zijnde, zouden de timmerlieden de overleedene in de kist leggen; doch op dat oogenblik weder bij zich zelve komende, zeide zij, tot groote ontſteltenis van allen, die 'er tegenwoordig waren: *Wat wilt gijlieden doen?* waarna zij voor het vuur gelegd en volkomen bij zich zelve gebragt werd. Zij herſtelde vervolgens van die ziekte, en heeft haaren overigen leeftijd in gezondheid doorgebragt. Zij verhaalde naderhand

dikwijls, hoe zij, op dien tijd, toen zij voor dood gehouden werd, het luiden der klokken, en de geschillen, die 'er tusschen haare kinderen, over de verdeeling van haare kleederen, voorvielen, onderscheidenlijk, doch zonder zich te kunnen beweegen of spreeken, gehoord had.

72.

Over den zwarten Predikant JACOB ELIZA KAPITEIN.

In het Jaar 1742 deed 'er zich, hier te lande, eene groote hoop op, dat de Heidenen, in *Africa*, op de kust van *Guinea*, tot het Christlijk geloof zouden kunnen overgebragt worden, dewijl 'er in dat jaar, als Leeräar, derwaard gezonden werd zekere JACOB ELIZA KAPITEIN. Deeze *Africaansche* Moor werd, een jonge van agt jaaren zijnde, als slaaf, verkocht aan een Hollandschen Scheepskapitein, welke hem weder aan een Koopman, in dienst van de Oost-Indische Maatschappij, ten geschenke gaf. Die Koopman nam hem, bij zijne komst in het vaderland, met zich naar *den Haag*, alwaar hij hem het Nederduitsch en de Teekenkunst liet leeren. De jongen, grooter en ouder wordende, kreeg, zoo het scheen, lust in de Godgeleerdheid, en zulks gaf aanleiding, dat men hem op de Latijnsche schoolen bestelde, en vervolgens aan de Academie te *Leijden*, tot Predi-

dikant liet ſtudeeren. Bekwaam geächt wordende, om het ambt van Leeräar te bedienen, werd hij, na het gewoon kerklijk onderzoek, onder het getal der Proponenten aangenomen, en vervolgens tot den dienst van de Gemeente te *St. George d'Elmina*, op de kust van *Africa*, met de vereischte plegtigheid, tot Predikant bevestigd. — 'Er leeven nog menſchen in verſcheiden plaatſen van ons vaderland, die hem met genoegen hebben hooren prediken. Kort na zijne bevestiging werd hij naar de plaats van zijne beſtemming afgezonden; maar daar aangeland zijnde, heeft de ongelukkige man getoond, hoe weinig gevoel hij van de kracht van het Euängelium, dat hij prediken moest, aan zijn hart ontwaarde. Hij zocht zijne bloedverwanten wederöm op, welke hij als een kind verlaaten had; verzaakte het Christendom, hetwelk men meende, dat in hem zoo wel geworteld was; ſloeg geheel over tot de ongeſchikte levenswijs zijner landgenooten, en werd op nieuw een bijgeloovig Heiden; naderhand heeft men niets meêr van hem gehoord of vernomen. Men vindt zijne beeldtenis, in plaatdruk, nog in de winkels der prentverkoopers.

73. De

73.

Voorbeeld van herbergzaamheid aan zijne vijänden.

Geduurende den oorlog tusfchen *Engeland* en *Spanje*, van het jaar 1746, werd een rijk gelaaden Engelsch fchip, genaamd *de Elifabeth*, onder het bevel van den Kapitein WILLIAM EDWARD, in de golf van *Jamaica*, door een geweldigen ftorm overvallen, die den Kapitein noodzaakte, om, tot behoud van zijn volk en van zijne laading, in de *Spaanfche* haven van de *Havana* binnen te loopen. Voor den Gouverneur gebragt zijnde, gaf de Kapitein de reden te kennen, die hem genoodzaakt hadde, om de *Havana* in te loopen, en voegde daar bij: Mijn fchip, mijne matroozen, mijne foldaaten, en ik-zelf zijn in uwe handen; ik vraag maar alleenlijk het leven voor mij en voor mijn volk.

„ Neen, mijnheer! (gaf de Gouverneur ten „ andwoord) nimmer zal ik zulk eene ontëerende „ daad doen. Indien wij u in volle zee, of op „ onze kusten, genomen hadden, zoude uw fchip „ een goede prijs, en gij onze gevangen zijn; „ maar door een' ftorm overvallen zijnde, en uwe „ toevlugt in deeze haven genomen hebbende, „ vergeet ik, en ben verpligt te vergeeten, dat „ mijne Natie met de uwe in oorlog is. Wij „ zien ulieden aan als menfchen; wij zijn het ook; „ doch gijlieden zijt ongelukkig, en daaröm verpligt

„ ons

„ ons de menschlijkheid, u alle hulp en bijſtand te
„ bieden. Ontlaad uw ſchip, herſtel hetzelve,
„ en vertrek wanneer gij het goed vindt. Ik zal
„ u dan een paspoort geeven, waarmede gij vei-
„ lig tot boven de *Bermudes* kunt vaaren. Waart
„ gij in volle zee genomen, dan zoude ik u voor
„ vijänden houden; maar nu zie ik u aan voor
„ *Engelſchen*, voor vreemdelingen, die hulp en
„ bijſtand noodig hebben."

EDWARD deed zijn ſchip vertimmeren, en vertrok daarna vol verwondering en erkentenis; in *London* komende, verhaalde hij de menschlievendheid van dien *Spaanſchen* Gouverneur, en roemde overäl de edelmoedige handelwijs, die hem zoo onverwagt bejegend was.

74.

Gelukkig ontmoeten van elkander op zee, door een paar Echtgenooten.

Den 28ſten van Oogstmaand, des jaars 1747, kwam te *Rotterdam* een *Engelsch* ſchip aan, genaamd *de Fannij Galeij*, waarvan de Kapitein verhaalde: „dat hij elf uuren lang door een' kloe-
„ ken *Franſchen* kaper gejaagd was; doch dat,
„ zijn ſchip niet diep gaande, hij met hetzelve
„ een zandbank gepasſeerd was, op welken het
„ *Franſche* ſchip, dat hem volgde, maar veel
„ dieper ging, aan ſtukken was geſtooten; — dat
„ de *Franſchen* daaröp herhaalde noodſchooten had-
„ den

„ den gedaan; doch dat hij hen niet had durven
„ redden, uit vreeze van overmand te zullen wor-
„ den, dewijl hij maar negen man aan boord
„ had; — dat de *Franſchen* vervolgens twee
„ booten hadden uitgezet, waarvan de eene, die
„ te veel belaaden was, oogenbliklijk was ge-
„ zonken; doch dat de andere, met twaalf mans-
„ en twee vrouwsperſoonen, behouden aan zijn
„ ſchip gekomen was; wanneer hij, tot zijne
„ groote vreugd, ontdekte, dat eene van die
„ vrouwsperſoonen zijne eigen vrouw was, die,
„ vier dagen te vooren, zich te *Sunderland* had
„ begeeven aan boord van een ſchip, naar *Rot-*
„ *terdam* beſtemd, om haaren man aldaar af te
„ haalen; doch dat dit ſchip door den *Franſchen*
„ kaper genomen, en naar *Duinkerken* opgezonden
„ was, maar dat hij de pasſagiers aan boord had
„ gehouden."

75.

Aanmerkelijk voorbeeld van broederliefde.

Door toedoen van den braaven Generaal ELLIOT, den moedigen verdediger van *Gibraltar*, werden eens veertien *Engelſchen*, die door een' kaper van *Algiers* genomen en aldaar opgebragt waren, verlost. Een van deezen gaf een zeer aandoenlijke blijk van broederliefde.

Onder die gevangenen bevond zich een jongman, JOHN WILLIAMS geheeten, die in het eerst zeer harden arbeid had moeten doen; doch

na-

naderhand daarin verligting, en de vrijheid verkreegen had, om door de Stad te mogen gaan. Op zekeren tijd hier van gebruik maakende, ontmoette hij een ouder broeder, dien hij zints langen tijd dood geächt had, en die federt twaalf jaaren in flaavernij zuchtte. De ongedaanheid van zijn gelaat en de ftijfheid zijner leden droegen getuigenis van het veelvuldig leed, door hem uitgeftaan. Die herkenning had aandoenlijke en tedere gefprekken tusfchen dit broederpaar ten gevolge. Op dien tijd, dat de veertien *Engelfche* flaaven hunne vrijheid ftonden te bekomen, vervoegde de jonge WILLIAMS, die het niet konde dulden, dat zijn zoo veel ouder broeder nog langer in dien beklaagenswaardigen ftaat zoude blijven, zich bij hem, met deezen voorflag: „ Broeder! uw gansche geftel „ is verzwakt, door den arbeid en het ver„ driet, dat gij in de flaavernij hebt uitgeftaan: ik „ ben jong en fterk; neem mijne plaats, en geniet „ de vrijheid, welke men voor mij en mijne „ makkers verworven heeft; ik zal mij den arbeid „ getroosten, dien gij zoo lang gedaan hebt, voort „ te zetten. Indien het GODE behaagt, dat gij „ in de armen onzer vrienden wederkomt, of hij u „ middelen geeft ter mijner verlosfing, houde ik mij „ verzekerd, welhaast met u in vrijheid te zul„ len weezen."

Na eene lange weigering omhelsde de oudfte WILLIAMS het aanbod van zijnen jonger broeder, en de Meester van hem nam met veel gretigheid de ruiling van een jongen en gezonden flaaf voor eenen gebreklijken aan.

76. Bij-

76.

Bijzonder voorval tusſchen FREDERIK DEN II, *Koning van Pruisſen, en een gemeen' ſoldaat.*

In den veldſlag bij *Praag*, toen de Maarſchalk DAUN den grooten FREDERIK noodzaakte, het beleg van die Stad op te breeken, was, in het aftrekken, de linkervleugel van zijne Majesteit in geene geringe verwarring geraakt. De Koning reed, om order te ſtellen, al galoppeerende, over een oneffen grond; waardoor zijn paard viel: zoo dat hij van hetzelve op den grond nederſtortte, naast een gekwetſten ſoldaat. Deeze, zijne Majesteit ziende, riep: „ Heer Koning! indien gij „ geen twee of drie ſtukken kanon op die hoog- „ te plaatst, en volk in de vlakte daaronder legt, „ zal uwe ſlinkervleugel geheel verlooren zijn." De man wees naar de hoogte, welke de Koning niet in het oog had. Hij zag derwaard, zweeg eenige oogenblikken, en daarop den gewonden ſoldaat aanziende, trok hij een ring, van geen groote waardij, van zijnen vinger, en gaf ze hem, zeggende: „ Indien gij ontkomt, breng mij dan „ dien ring in eigen perſoon weder." De raad, welken de ſoldaat gegeeven had, werd terſtond in het werk geſteld, en de ſlinkervleugel gered. — Omtrent eene maand daarna was de ſoldaat, PIETER SCHREUTSER geheeten, van zijne wonden genoeg herſteld, om te kunnen gaan. Hij liet zich toen bij

den Koning aandienen. Zijne Majesteit schonk hem den rang van Kapitein, en in deezen post kweet hij zich zoo wel, in den slag bij *Rosbach*, dat de Koning hem tot Major, en naderhand tot Luitenant-Kolonel aanstelde. Bij *Dresden* twijfelde de Koning wat hem te doen stond, en beval dat men om SCHREUTSER zoude zenden. Zijne Majesteit vroeg zijnen raad; hij gaf dien; dezelve werd gevolgd, en het gelukte. Weinig tijd daarna kreeg hij een regiment en den tijtel van Generaal-Major, en werd sedert tot Luitenant-Generaal verheven. Hij bezat, in het grootste gevaar, eene ongemeene bedaardheid, en daarboven zoo veel levendigheid van geest, dat de Koning veel genoegen nam in zijn gezelschap, en hem gaarne bij zich had.

77.

Gevaarlijkheid der beeten van kwaadäartige, of vertoornde Dieren.

Dat de beeten van dolle honden en andere dieren ten uitersten gevaarlijk zijn, leert de dagelijksche ondervinding, en is genoeg bekend; dan, dat de beeten van dieren, welke kwaadäartig of vertoornd zijn, niet minder gevaarlijk zijn, of, ten minsten, dikwijls ijslijke gevolgen hebben, zal het volgend verhaal leeren, hetwelk door den beroemden Franschen Heelmeester LE CAT beschreeven is.

Op den 11den van Lentemaand, 1755. had MATTHIAS GRON, een gezonde boer te *Sotte-*

vil-

ville, negenëntwintig jaaren oud zijnde, en een zeer goed lighaamsgestel hebbende, een vermaak met het gevogelte op zijn erf, dat hem slecht bekwam. Hij zag, naamelijk, onder hetzelve een Woerd, of Mannetjes-Eendvogel, die zeer verliefd was op een wijfje van zijn soort, en hij wilde het vermaak eens hebben, om denzelven in zijne drift tegen te gaan; met welk oogmerk hij de Eend wegnam. De Woerd, welken de verhindering, die men aan de voldoening van zijnen lust maakte, nog driftiger deed worden, en die voor zijne beminde alles vreesde, wat een Eendvogel vreezen kan, als hij haar in vreemde handen ziet, viel op den boer aan. Deeze was juist, op dat tijdstip, in eene houding, dat hij het hoofd digt bij den grond had, zoo dat het dier hem met den snavel de bovenlip aan de slinkerzijde vatte, en hem geweldig daaräan trok. De man maakte even weinig werk van deeze beet, als van den vijänd, die hem dezelve toebragt. Ondertusschen zwol echter de lip op, werd hard en veröorzaakte pijn, schoon 'er geene verwonding bij was. Na eenige dagen verspreidde zich het gezwel over het gezicht, den hals, ja zelf den arm, en 'er kwam koorts bij.

Een Heelmeester uit de voorstad van *St. Severe*, die zich te *Sotteville* bevond, en den boer bezocht, vond zijnen hals gezwollen en zeer hard, het gezicht en de oogen opgeloopen, en de lippen met zweeren en korsten bezet. Hij opende hem daarom een ader op den arm; maar die goede mens-

schen, welke niet gewoon waren met zieken om te gaan, haalden den Heelmeester niet weder. De toevallen aan den hals werden erger; namen ook de borst in, en maakten eene voorbereiding tot longöntsteeking; doch waren altoos met de eerste en oorspronglijke bovengemelde omstandigheden verzeld, die, naamelijk, der kwaadäartigheid.

De Abt GUERIN, oudste Secretaris der Academie, aan wiens huis de moeder van den boer dagelijks melk bragt, verhaalde mij deeze bijzondere ziekte. Ik kwam, des zondags, te *Sotteville*; maar de jongman was, vrijdags te vooren, toen ik het eerste bericht van zijne ziekte kreeg, gestorven. Ik kon dus enkel van zijne ouderen en de Heelmeesters de bijzondere omstandigheden te weeten komen, die ik verhaald heb.

Dewijl de dood van deezen man ongetwijfeld door de beet van den Woerd veröorzaakt werd, zoo waren het gezwel van de lip, van den hals en de brandige zweeren zoo veele kenteekenen, welke de vergiftige eigenschap van die beet te kennen gaven. Maar de beet van een Eendvogel kan onmogelijk voor vergiftig worden gehouden, ten zij men onderstelle, dat het speeksel van den vogel, door den toorn, met welken dezelve tegen den boer behebd was, zulk eene kwaadäartige eigenschap verkreegen had. Dit besmette, of vergiftige speeksel, moet door den inwendigen huid der lip van den gebeetenen gedrongen zijn; het moet met zijn speeksel vermengd zijn geworden, en hem dus het vergif hebben medegedeeld,

deeld, hetwelk de kanaalen of buizen heeft aangetast van de deelen, die tot de affcheiding van het ſpeekſel behooren, en daardoor alle de geesten en zenuwen van het ligchaam; waaröp dan de koorts, en eindelijk de dood gevolgd is.

Deeze waarneeming (vervolgt de Heer LE CAT) komt mij voor, eene plaats te verdienen onder die, welke bewijzen, dat de beet van alle dieren, door eenen zekeren graad van toorn, vergiftig wordt; dat de vergiftige dieren alleenlijk zoodanig zijn, om dat zij, in deeze drift zijnde, bijten; waarüit men, derhalven, ſchijnt te mogen opmaaken, dat dit vergif, en misſchien de meeste ziekten, hunnen zetel in de levensgeesten hebben.

78.

Twee kinderen uit doodsgevaar gered.

In den jaare 1772 las men, in de nieuwspapieren, uit *Zwartſluis*, in de Provincie van *Overijsſel*, het volgend verhaal:

„ In het begin van Sprokkelmaand, een man, met zijn zoontje, uitgegaan zijnde, werden zij onder weg gevolgd door eenen hem onbekenden hond, dien zij, wat moeite zij daartoe deeden, niet konden verjaagen. Het kind ſchepte zoo veel genoegen in den hond, dat de vader, hoe zeer ook tegen zijnen zin, zich liet overhaalen, om het dier verder ongemoeid te laaten volgen, en het mede naar huis te neemen. Weinig dagen daarna ging dit kind, met zijnen broeder, ook nog jong zijnde,

een boodschap doen, in gezelschap van zijnen nieuwen hond. Beide deeze kinderen begaven zich onvoorzichtig op het ijs, en vielen 'er door, midden in het zoogenaamde *Zwarte Water*. Vast en zeker zouden zij verdronken zijn, in het aanzien van zeer veele menschen, die aan den oever van dat water kwamen toeschieten, maar 'er met geen mogelijkheid konden bijkomen, om die kinderen te redden. Doch de getrouwe hond greep het oudste kind eerst van achteren; maar dit mislukkende, vatte hij het bij het voorpand van deszelfs kleederen, en haalde het uit het water; terstond trok hij ook het kleinste jongetje uit het ijs, en sleepte hen beiden over hetzelve naar land; alwaar zij, tot onüitspreekelijke blijdschap van de ouders, en overgroote verwondering der menigte van ooggetuigen, behouden aankwamen."

79.

Menschenliefde met de grootste opöffering betoond.

Daar men ulieden, waarde leezers! in dit boekjen voorbeelden van menschenliefde, als onze navolging waardig, in gevallen van onderscheiden aart, vertoont, moet hier ook het volgend verhaal eene plaats vinden, schoon veelen uwer het welligt eerder zullen gehoord hebben. Maar offschoon dit waar moge zijn, welk rechtschapen Vaderlander denkt niet gaarne bij herhaaling aan zijnen WOLTEMADE?

en

en hoort niet met genoegen, bij vernieuwing, van deszelfs lof gewaagen?

Den 1ften van Wiedemaand 1773, bevond zich een fchip, uit ons Gemeenebest, naar de *Oost-Indiën* afgezonden, aan de *Kaap de Goede Hoop* liggende, in den deerniswaardigften toeftand. Door een' hevigen ftorm had het alle zijne ankers verloren, en was op een zandbank gedreeven, waar het van tijd tot tijd aan ftukken ftootte. Zoo zag men voor oogen, dat rasch het geheele fchip vergaan zoude! Zoo waren zij, die zich daaröp bevonden, in de uiterfte verlegenheid, en riepen angstig om hulpe! Maar wie zou het waagen, tegen den ftroom der hevig woedende golven op, daar heenen te roeiën, om deeze ongelukkigen van het fchip af te haalen? Hetzelve was maar driehonderd fchreden van het land, doch niemand uit de menigte der aanfchouwers durfde het beftaan, om zijn leven in een oogenfchijnelijk gevaar te ftellen, door poogingen aan te wenden tot redding deezer fchipbreukelingen; tot dat eindelijk WOLTEMADE, een Kaapsch Burger, daartoe het kloekmoedig befluit nam. Deeze grijsäart, van zeventig jaaren, vroeg, in een foort van geestvervoering, „ of men het dan zoo zou aanzien, „ dat die menfchen daar te gronde gingen, zon„ der iets voor hun te doen?" En wanneer hem daaröp geändwoord werd, „ dat men gaarne hulp „ zou willen bewijzen, als men maar konde," zeide hij: „ die wil, kan ook!" liep daaröp naar huis, haalde zijn paard, gaf het wat brandewijn tot verfterking, ging daaröp zitten, met de voeten vast in den ftijgbeugel, en begaf zich dus in

 het

het water. „ Wat zult gij doen? zijt gij dwaas?" riep men hem toe. Maar zonder zich daaräan te ſtooren, worſtelde hij met zijn paard door de golven, en kwam zoo eindelijk aan het ſchip. Nù riep hij aan de ongelukkigen: „ hebt moed, en ver-
„ trouwt op GOD! ik zal voor u doen, wat ik
„ kan, en u den eenen voor, den anderen na
„ van het ſchip afhaalen. Twee van u moeten nu
„ afſpringen, en zich houden aan den ſtaart van
„ mijn paard; deeze zal ik dan met GODS hulp
„ aan wal brengen, en aanſtonds wederkomen,
„ om anderen van u te haalen, maar alleen twee
„ te gelijk, en meêr vooräl niet!" Op dit roepen ſprongen twee menſchen uit het ſchip, hielden zich vast aan den ſtaart van het paard, en werden dus door WOLTEMADE gelukkig aan land gebragt. Verbaasd ſtonden de aanſchouwers over den edelen ijver en moed des grijsäarts; de door hem geredde menſchen baden hem bijna aan, door dankbaarheid en blijdſchap. — Maar WOLTEMADE zag niet op hen, die gered waren, maar op die, welke nog gered moesten worden. Zijne vrienden mogten hem voorſtellen, dat hij en zijn paard door den eerſten togt te zeer afgemat waren, om denzelven nog eens te doen; hij liet zich daar van niet terug houden, door het angstig geſchrei der ongelukkigen, in de nabijheid gehoord, nog meêr begeerig geworden zijnde, om dezelve te redden. Ja, zonder de vermoeidheid van zich zelven, en van zijn paard, te achten, hield hij aan, de zich in doodsgevaar bevindende ſchepe-

pelingen af te haalen: zoo dat hij tot zevenmaal toe, telkens twee perfoonen, op den oever in veiligheid bragt, en dus de redder van veertien menfchen werd. Maar toen waren 'er nog eenigen overig; en ook deeze nog te helpen, was zijne vuurige wensch. Voor de agtfte maal dan ging hij weder te water, kwam ook, zoo als voorheen, gelukkig aan het fchip, riep, zoo als telkens: „ maar twee! meêr niet!" doch dit was te vergeefsch! — Twee greepen den ftaart van het paard, en een derde den toom. Nu werd de last te zwaar. Het mogt niet baaten, dat het paard alle zijne krachten infpande, om zich boven te houden; WOLTEMADE mogt trachten, hetzelve daarïn behulpzaam te zijn; hij werkte daartoe zonder vrucht: het dier zonk — de drie menfchen, die daaräan hingen, werden een' prooi van de golven — en ook de edele WOLTEMADE, deeze voortreffelijke Menfchenvriend, deeze redder van zoo veelen — moest zijn leven laaten voor zijne broeders! — Wij wijden een' traan aan zijne gedachtenis! — Zij zal duurzaam in zegening blijven!

80.

Voorbeeld van eene lofwaardige daad.

In den herfst des jaars 1774 geraakte, in eenen vreesfelijken ftorm, waarbij zeer veele fchepen veröngelukten, omftreeks *Elfeneur*, een fchip op

 ftrand,

ſtraud, hebbende reeds het gewoone noodteeken uitgeſtoken. Uit eenige visſchersdorpen, aan den oever gelegen, kon men het ſchip op eenen grooten afſtand zien, en de inwooners zagen wel het om hulp ſmeekend teeken, maar tevens de onmogelijkheid om de ongelukkigen indedaad bij te ſpringen, uit hoofde der hevigheid van den ſtorm. Drie mannen en twee jongens van deeze ſtrandbewooners ondernamen echter, om die manſchap te redden. Dit opzet verbaasde den gantſchen hoop der overigen, die het als eene vermetelheid beſchouwden; ja zelf, in hunne oogen, ſcheen de ondergang van hun, die zich hiertoe wilden waagen, zoo zeker, dat zij hun geen boot tot deeze onderneeming wilden geeven. Zij kreegen 'er echter ten laatſten een, en toen kon de ſteeds woedende ſtorm hen niet meêr verhinderen, hun voorneemen ter uitvoer te brengen. Zij bereikten ook in de daad het ſchip. Maar welk een treurig gezicht vertoonde zich hier voor hunne oogen! al de manſchap was reeds geſtorven van de koude; alleenlijk bemerkten zij aan den Kapitein nog eenige teekenen van leven. Zij namen hem dierhalven in hunne boot, en bragten hem naar eene van hunne hutten. Door hunne zorge en koesteringen herleefde hij weder. Verbaazing, verwondering en dankbaare erkentenis vervulden zijne gantſche ziel, zoo dra hij vernam, wat 'er gebeurd was. Hij ſchonk hen zijn horologie en geldbeurs; doch deeze goede lieden weigerden zijn geſchenk aan te neemen: zij hadden hun loon reeds in het

ge-

gevoel en getuigenis hunner harten ontvangen, en ondervonden sedert, dat de Voorzienigheid alle edele daaden niet onbeloond laat.

De dankbaare Kapitein verhaalde overäl, waar hij kwam, de geschiedenis van zijne redding. Een rijk man, een voornaam *Deensch* Heer, werd daardoor zoo getroffen, dat hij ieder van deeze vijf visschers een jaargeld van 25 Rijksdaalers vermaakte. Als 'er een van hun sterft, wordt zijn aandeel onder de overigen, die nog in leven zijn, verdeeld, en als 'er nog maar één overgebleeven is, moet deeze de gansche som van 125 Rijksdaalers jaarlijks, tot aan zijnen dood, genieten.

NEGENDE AFDEELING.

81.

Een bewijs der rechtvaardigheid van Keizer JOSEF II.

Een Juwelier, te *Weenen*, had eenen Edelman eenige juweelen voor zekeren prijs aangeboden: maar deeze hield zich als of hij zich nog niet beraaden konde, welke hij daar uit kiezen zoude; hij verzocht daaröm den Juwelier, de juweelen eenen dag in zijn huis te laaten blijven, opdat hij 'er die mogt uitzoeken, welke hem het best behaagen zouden. De Juwelier stelde vertrouwen in

de

de eerlijkheid des Edelmans, en liet hem een geheel kistjen met juweelen achter. Des anderen daags kwam hij weder, zoo om dit kistjen af te haalen, als om te verneemen, welke juweelen de Edelman nu koopen wilde. Doch de Edelman ſtelde zich als geheel vreemd aan, en betuigde 'er niet van te weeten, dat hij juweelen van hem ontvangen hadt. De Juwelier mogt 'er op zweeren, dat hij hem het kistjen had toevertrouwd, en elken ſteen noemen, die daarïn geweest was; alles was te vergeefsch: de Edelman bleef hardnekkig ontkennen, dat hij iets met hem over juweelen had uitſtaan.

Daar nu de Juwelier geen bewijs tegen hem in handen hadt, zoo wist hij geenen anderen raad, dan zich te wenden tot Keizer JOSEF DEN TWEEDEN, hoopende van deszelfs bekende rechtvaardigheid, dat hij hem zijnen eigendom weder bezorgen zou. Met traanen in de oogen klaagde hij den edelen Monarch zijnen nood. Deeze was zeer verööntwaardigd over de laagheid des Edelmans, die den Juwelier op eene zoo ſchandelijke wijze bedrogen hadt, en dacht op middelen, om den bedrieger in het naauw te brengen, en van zijne misdaad te overtuigen. Hij liet den Juwelier in het naaste vertrek gaan, en daaröp den Edelman roepen, om oogenblikkelijk bij hem te komen. Deeze verſcheenen zijnde, vroeg hem de Keizer naar de juweelen; maar hij hield ſtijf en ſterk ſtaande, ja bezwoer het, dat hij den Juwelier met zijne juweelen niet gezien had. De

Kei-

Keizer liet hier op den Juwelier ook binnen treeden, en hoorde hen tegen elkander; maar de Edelman bleef bij zijn voorig zeggen, en noemde den Juwelier eenen bedrieger en eerroover, daar hij hem iets afvorderde, dat hij hem toch niet had gegeeven. De Keizer dacht intusfchen een ander middel uit, waar door hij de waarheid aan het licht wilde brengen. Hij liet den Juwelier uit het vertrek gaan, en beval toen den Edelman, een briefjen aan zijne vrouw te fchrijven, van deezen inhoud: „ Allerliefſte vrouw! wanneer gij uwen man bij „ het leven, en in vrijheid behouden wilt, zoo „ geef brenger deezes het kistjen met juweelen, „ het welk de bekende Juwelier ons gisteren ge- „ laaten heeft," enz. Keizer JOSEF liet dit briefjen oogenblikkelijk bezorgen, en hield, onder des, den Edelman bij zich. De vrouw, het briefjen ontvangen hebbende, erkende de hand van haaren man, en twijfelde dus niet, of de zaak zou wel recht zijn. Zij gaf daaröm den brenger van hetzelve het kistjen met juweelen, en deeze ſtelde hetzelve den Keizer ter-hand. — Nu gaf deeze hetzelve aan den rechten eigenaar terug, die zich, ten uiterſte verheugd, voor des Keizers voeten nederwierp, en hem dus dankte voor zijn wederverkreegen goed. Maar de Edelman, gelijk men wel kan denken, ontving eene welverdiende, geſtrenge ſtraf.

*

82. Zeld-

82.

Zeldzaame gewoonte te Venetiën.

Het gebeurde eens te *Venetiën*, dat een bakker bij eenen man gevonden werd, die dood gestooken was; een mes stak in het lijk, en de bakker had toevallig eene scheede in zijn zak, welke allerjuist voor dat mes paste. Hieröp werd de arme hals veröordeeld en gehangen, schoon geheel onschuldig aan den moord, gelijk bleek, korten tijd, nadat hij ter dood was gebragt. Dit geval gaf aldaar den oorsprong aan eene opmerkenswaardige gewoonte, dat, naamelijk, een gerechtsbediende, ten dien einde aangesteld, eer het vonnis over eenen misdaadiger, die overtuigd is geworden, geveld werd, den Rechter toeriep: *Ricordatevi del povero fornaro*, dat is: *gedenk aan den armen bakker.*

Deeze gewoonte duurde veele eeuwen; maar onlangs heeft zij opgehouden: 't welk, onzes oordeels, niet had moeten geschieden.

83.

Wat kan vermoeden niet al van nadeel weezen!

In den Jaare 1779, werd te *Florence* iemand vermoord gevonden, die onkenbaar in zijn gezicht was, door de veele dolksteeken, waarmede hij ge-

gewond was, doch uit wiens papieren en brieven het scheen, als of hij VALARAS geheeten was. Deeze had weleer eene zekere Dame bemind, welke thans gehuwd was met zekeren DORSINO, met wien hij, over medevrijërij, verscheiden reizen geduëlleerd had, en die, van een ondraagelijk jaloers character zijnde, om een haverklap vocht. Een dag, voor dat de moord geschiedde, verweet DORSINO, in het bijzijn van veele menschen, aan zijne vrouw, dat zij zoo vol gedachten was, 'er bijvoegende: „ Denk toch niet meêr „ aan uwen VALARAS: want ik verzeker u, dat „ gij hem nooit weêr zult zien of spreeken." — Deeze gezegden, gevoegd bij het geen gebeurd was, en vergeleeken met de brieven, die men bij het lijk gevonden had, bragten DORSINO onder een allerhevigst vermoeden: althands hij werd gevat en in hechtenis gebragt. Stout alles ontkennende, bragt men hem op den pijnbank, waaröp hij, door de pijn, beleed, dat hij den moord had begaan, door jaloersheid tot denzelven aangedreeven zijnde. — Hij werd veröordeeld, om op het schavot te sterven. Een zijner vrienden, volgens gewoonte dier plaats, tot hem vrijën toegang verkreegen hebbende, bragt hem vergif, om alzoo de schande van het schavot te voorkomen; DORSINO slorpte het in, en stierf. — Zes maanden daarna komt VALARAS, die voor zijne gezondheid eene langduurige reis buitenslands had afgelegd, in persoon in de Stad; ieder stond verwonderd hem te zien, en deelde hem eerst mede, wat 'er gebeurd

beurd was. VALARAS vervoegde zich daarop bij den Rechter, en verklaarde, dat op dien tijd zijn dienaar van hem was afgeloopen, en hem veel geld en papieren had ontstoolen; dat deeze, bij zijne komst in de voorstad, in zekere herberg geweest was, en aldaar verschil had gehad met verscheiden knaapen, welke dien zelven avond, uit hoofde van afzetterij, waren opgepakt. De Rechter beijverde zich, deeze knaapen, die nog vastzaten, te verhooren; welke den gepleegden moord bekenden, en verklaarden, dat zij, met den vermoorden, de deur van de herberg waren uitgegaan, met oogmerk, om, na hem van alles beroofd te hebben, hem te vermoorden, doch dat zij in dat voorneemen verhinderd waren geworden, door dien men hen in hechtenis had genomen.

Zij ondergingen alzoo de straf, welke anderzins onrechtvaardig op DORSINO zoude zijn toegepast geworden.

84.

Woede van een' Turk, over de beledigìng aan zijn baard gedaan.

In het jaar 1787 bevond zich in *Parijs* een Turksch Heer, genaamd ALI MUSTAPHA, geboortig van het eiland *Candia*. Deeze Turk, die van eenen driftigen en oploopenden aart was, reisde door *Europa*, op eene zeer zuinige en minstkostbaare wijs, zijnde alleenlijk vergezeld door een

mans-

manspersoon, die hem voor tolk diende. Op zekeren dag begaf hij zich, met zijnen tolk, aan boord van een vaartuig, dat de rivier *de Seine* moest opvaaren. Dan, naauwlijks aan boord zijnde, viel hij, dewijl het weêr zeer heet was, in slaap. Drie soldaaten, die insgelijks aan boord waren, dreeven den spot met den Turk, en wilden zijn baard met een brandend stuk papier aansteeken. De tolk, die den woesten en oploopenden aart van den Turk reeds, bij ondervinding, kende, en duchtende de gevolgen, raadde hen dit sterk af; doch het mogt niet baaten; zij volvoerden dit noodlottig voorneemen. De Turk ontwaakte rasch, en bevindende wat men bedreeven had, geraakte hij in de uiterste woede, en ongelukkig een bijl ziende liggen, vatte hij denzelven op, sloeg eerst zijnen tolk, daarna een minne met haar kind, en vervolgens de drie soldaaten, de herssens in. Van de andere reizigers sprongen 'er eenigen over boord; doch een man, die een zwaard had, stelde zich tegen hem; maar niets was tegen zijne woede bestand; deeze werd al mede een slagtöffer daarvan; tot dat eindlijk een ander, die een gelaaden pistool bij zich had, den Turk 'er mede trof, en dus een einde van het bloedvergieten maakte, doordien de Turk nederviel en toen gegreepen werd. Hij stierf drie dagen daarna, den 6den van Herfstmaand, 1787, in het hospitaal te *Sens*, aan de gevolgen van de wonde, die hij door het pistool gekreegen had.

85.

Voorbeeld van ouderliefde, door den Koning van Zweeden beloond.

De Koning van *Zweeden*, GUSTAVUS DE DERDEN, (die, in het jaar 1772, in zijn eigen paleis, op een Bal, geschooten werd, zoo dat hij, eenige dagen daarna, aan de gevolgen van zijne bekomen kwetsuur, overleed) eens de wapenschouwing over zijne krijgsbenden doende, reed, bij die gelegenheid, te paard, door een klein dorp, in het welke hij een jong, maar zeer mooi boerenmeisje, met blooте voeten, aan een put bezig zag met water te scheppen. De Koning haar gevraagd hebbende om te drinken, bood zij hem het water, met zeer veel natuurlijke bevalligheid, aan. *Wel, mooije meid!* zeide de Koning, *wilt gij met mij mede naar Stokholm gaan? ik zal maaken, dat gij het daar beter zult hebben.* Zonder zich eenigzins te bedenken, gaf het boerinnetje den Koning ten andwoord: *Dat zou ik wel willen doen: want ik heb wel verlangen om mijn fortuin te maaken, en stel ook wel vertrouwen in uwe belofte; maar het is mij niet mogelijk om mede te gaan; want mijne moeder, die arm en ziek is, heeft, buiten mij, niemand, om haar te helpen en op te passen; en daarin zou ik mijn' pligt, om al het waerelds goed, niet willen verzuimen.* — *Waar is uwe moeder?* vroeg de Koning. *In dat klei-*

kleine hutje, gaf zij ten andwoord. De Monarch, 'er in gaande, hoorde eenige zuchten, en rond ziende, zag hij, op eenige planken, met een weinig ſtroo bedekt, eene oude vrouw liggen, die overſtelpt van ongemakken ſcheen te weezen. De Koning, door dit gezicht zeer bewogen zijnde, zeide: *Wel, arme moeder! ik beklaag u.* Helaas, mijnheer! zeide de zieke, ik zou nog meêr te beklaagen zijn, indien ik die braave dochter niet had, die, door haaren arbeid en oppasſing, mijn leven tracht te verlengen, hetwelk ik hoop, dat GOD haar vergelden, en haar 'er voor zegenen zal; ſtortende, terwijl zij dit zeide, zeer veele traanen. GUSTAVUS, die mogelijk nooit meêr aandoening had gehad van het vermaak, hetwelk hem zijn hooge rang konde verſchaffen, tot het oefenen van weldaadigheid, dan in dit geval, zeide hierop tegen het meisje: *Gaa zoo maar voort* (terwijl hij haar een beurs met geld overgaf) *met uwe moeder op te pasſen, en ik zal, in het vervolg, voor u beiden zorg draagen. Uw deugdzaam gedrag verdiende, dat gij met den braafſten man in Zweeden trouwde. Vaarwel, lieve meid! ik ben uw Koning.* Zijne Majesteit, te *Stokholm* terug gekomen zijnde, beval, op het lijf van de moeder een jaargeld te ſtellen, hetwelk, na haaren dood, op de dochter moest vervallen.

86.

Zonderlinge gebeurtenis, eenen Hamburgschen visscher bejegend.

In Hooimaand van het jaar 1791, zag een Hamburgsche visscher, drie mijlen van *Helgoland*, in zee, eene flesch drijven, en dezelve opgevischt hebbende, vond hij daarin een brief, van den volgenden inhoud:

Aan den Eerwaardigen Heere DOBIE,
te Eäglesham, bij Glasgow.

Aan boord van het schip *Arah*, van *Leith* naar *Italië* gedestineerd, doch op het punt van te zinken.

„*Mijn lieve Vader!* Daar 'er geen hoop meer is u immer weder te zien, en ik hier met zeventien zielen moet omkomen, vind ik mij verpligt u te schrijven, en te waagen, of mijn brief, in deeze flesch, den oever zal bereiken; vertrouwende op de menschlievendheid van den vinder, dat hij hem op de post bezorgen zal.

„In den voorigen nacht kreeg ons schip een lek, waardoor het zoo vol water geraakte, dat alle hoop, om het vlot te houden, verloren is; daarenboven werd onze boot, een weinig tijds voor dat wij het lek kreegen, ter zijde van het schip,

aan

aan ftukken geflaagen; derhalven zullen wij in den onbarmhartigen afgrond moeten verzinken.

„ Ik ben zeer getroost, hoopende en vertrouwende op den Almagtigen, wegens de vergeeving mijner zonden; te gelijk bid ik u, om GODS wille, dat gij zorgt voor het kind, daar BETTY BLACK mij als vader van genoemd heeft, en over welke logchening ik GOD om vergeeving fmeek. Dewijl u niets meêr van uwen ongelukkigen zoon overblijft, zoo hoop ik, dat gij voor het kind zult zorgen, gelijk ik voorgenomen had te doen. Ontvang mijnen zegen voor mijne moeder, en zeg haar, dat mijn hart hevig voor haar klopt, die met zoo veel tederheid heeft opgekweekt, haaren ongelukkigen zoon,

JOHN DOBIE."

Ik verlaat mij op de menfchenliefde van een ieder, die deezen vind, om hem op de post te bezorgen. GOD zegen u allen, en leeft wel in eeuwigheid!

De visfcher, dien brief te *Hamburg* bij een Koopman gebragt hebbende, werd dezelve door hem aangenomen, en, met de post, aan deszelfs adres verzonden.

87.

Andere voorbeelden van ouderliefde.

Geduurende het fchrikbewind van den wreeden

ROBESPIERRE, in *Frankrijk*, zat 'er, te *Lijon*, een man in de gevangenis, genaamd DELLEGLACE, die naar de Conciergerie te *Parijs* moest overgebragt worden. Zijne dochter, die haar vader in de gevangenis was bijgebleeven, verzocht, toen men hem zoude wegvoeren, dat men haar mede op het rijtuig wilde neemen; doch dit werd haar geweigerd. Dan, zonder acht te slaan op de zwakheid van haar ligchaamsgestel, vatte Mejuffer DELLEGLACE den wagen, die haaren vader wegvoerde, en volgde die meêr dan honderd uuren ver. Wanneer zij 'er zich van verwijderde, was het alleen om haaren vader voorüit te gaan, om hem op de plaats, daar zij stonden aan te komen, eenige spijzen te bereiden, of voor hem eenig deksel te bedelen, hetwelk dienen kon om zijnen slaap te bevorderen, in de onderscheiden gevangenissen, waarin hij moest vernachten. Op deeze wijs vergezelde zij hem tot aan de deur der Conciergerie te *Parijs*, die eindlijk vader en dochter vanêen scheidde. Op hoop van de Rechters te zullen vermurwen, ging zij, drie maanden lang, alle morgens, hunne rechtvaardigheid en menschlijkheid inroepen, en verwierf daardoor eindelijk de vrijheid van haaren vader. Verblijd over den gelukkigen uitslag haarer poogingen, geleidde zij den oorsprong van haar leven naar zijn huisgezin terug; doch onder weg werd zij, in eene herberg, dood krank, ongetwijfeld uitgeput door al te zwaare vermoeijenissen, aan welke zij zich had blootgesteld. De vaderlievende dochter mogt

het

het genoegen niet genieten, om den ouden man in zijn huis terug te brengen. Zij ſtierf in de armen van haaren vader, zich echter gelukkig achtende, haare rust, en zelf haar leven, aan de redding van het zijne te hebben opgeöfferd.

Als nog uitmaakende een ander voorbeeld van Ouderliefde, diene mede het volgende bericht onlangs, in onze Nieuwspapieren, uit de *Peterburgſche* Hofcourant opgegeeven, „als een treffend gedenkſtuk „van reine deugd en waare grootheid van ziel."

Onder de voorige regeering (*) werd de Vaandrig LUPALOW naar *Siberie* verbannen, werwaarts zijne vrouw en zijne nog naauwelijks volwasſene dochter hem volgden. Laatstgenoemde, door de ellende van haaren Vader in den hoogſten graad getroffen, en geheel bezield met de gedachte, dat zij welligt zijne vrijheid zou kunnen bewerken, ondernam, in weêrwil van het geſmeek haarer ouders, die haar de ſchijnbaare onmogelijkheid van eenen gelukkigen uitſlag aantoonden, de reize naar *Petersburg*. In een zeer armoedig gewaad, en zonder geld, geen' honger, koude en vermoeijing ontziende; kwam zij, na eene reize van vijfhonderd Duitſche Mijlen te voet afgelegd te hebben, behouden in deeze hoofdſtad aan. Zij wendde zich dadelijk tot de Vorſtin D. A. T. van wier voortreflijk karakter zij veel had hooren ſpreeken; vond bij deeze edele Vorſtin troost en beſcherming, en geraakte door haar in kennis met den braaven Raadsheer O. P. K., die beloofde haare poogingen met na-

(*) Die van PAUL den eerſten.

nadruk te zullen onderſteunen. Deeze belofte werd ook getrouwelijk vervuld: de tot het onderzoek van zoodanige zaaken aangeſtelde Commisſie, overhandigde eene Memorie aan den Keizer, en LUPALOW kreeg zijne vrijheid weder. Het bevallig en edel meisje is thands, na overäl met die blijken van achting ontvangen te zijn, waaröp eene verhevene deugd altijd aanſpraak heeft, wederöm afgereisd, om aan haaren vader de blijde tijding van zijne verlosſing te brengen, en in zijne armen de zoo ſtreelende belooning te genieten, welke de vrucht is van het zalig bewustzijn, dat men zijnen pligt betracht heeft. Zij heeft vóór haar vertrek van den Keizer twee duizend, van den Grootvorst CONSTANTIN vijf honderd, en van Particulieren vijftien honderd roebels ten geſchenke ontvangen, welke gezamenlijke ſommen voor haar in de Bank belegd zijn.

88.

Men moet zijnen pligt betrachten, zonder eerzucht.

Dat eerzucht maar al te veel de drijfveder is van onze daaden en handelingen, kan niet ontkend worden; men moest voorzeker meêr zijnen pligt betrachten, uit overtuiging van zijne verpligting daartoe. Het volgend voorbeeld kan ons daartoe opwekken.

In

In den jongstverloopenen oorlog werden den Keizer FRANS DEN TWEEDEN, door veelen zijner onderdaanen, vrijwillige geschenken in geld ter hand gesteld, opdat hij des te beter het Vaderland beschermen mogt. Zoo kwam 'er onder anderen, in den jaare 1793, een boer, die, deeze woorden spreekende: „ ik breng ook wat," duizend guldens voor den Keizer op tafel lag. De Keizer verwonderde zich over de genegenheid des boers, door het geeven van zulk een aanzienlijk geschenk betoond, en vroeg hem daaröm: „ Wie zijt gij? en waar woont gij?" Had hem de boer dit gezegd, zoo zou deeze welligt daaröver zijn verëerd en geroemd geworden met lofspraaken in de nieuwstijdingen, of op eenen andere wijze, maar, daar de boer hem dit geschenk, niet uit eerzucht, maar uit liefde en trouwe, gebragt had, andwoordde hij den Keizer zeer kort: „ dat „ zal niemand weeten," en ging daarmede heenen. De Keizer zond hem eenige dienaars na, die hem nogmaals naar zijnen naam en woonplaats vraagen moesten: maar deezen gaf hij op hunne vraagen daarömtrent lagchende dit bescheid: „ meent „ gij dat ik het u zeggen zal, daar ik het den „ Keizer niet gezegd heb?"

89.

Loflijk voorbeeld van eerlijkheid.

In Wijnmaand van het jaar 1801, las men, in verfcheiden Hollandfche nieuwspapieren, eene bekendmaaking, welke waardig is, ter naavolging voor anderen, dien een dergelijk geval mogt gebeuren, herïnnerd te worden. De bekendmaaking was van den volgenden inhoud:

„ De erfgenaamen van den, voor eenige jaa„ ren, te *Maastricht*, overleeden Heer Generaal „ DE SCHMIDT, worden verzocht, zich aan de „ ondergeteekende te adresfeeren, welke onlangs, „ op eene verkooping van meubelen van voor„ noemden Heer Generaal, te *Maastricht*, gekocht „ hebbende eene mahognijhouten Secretaire, daarïn „ ontdekt heeft een verborgen kastje, waarïn ef„ fecten en eene fom gelds, in verfcheiden fpe„ ciën, dewelken de ondergeteekende zich tot „ pligt reekent, aan den rechten eigenaar terug te „ geeven. 'Er wordt nochthans verzocht, van „ zich niet dan met echte bewijzen, die het „ recht tot die erfenis klaar en duidelijk aantoo„ nen, daaromtrent te melden."

JEANNETTE MARIE CLAUS,

WEDUWE VAN

CHRISTIAAN FRIEDERICH CLAUS.

Aken,

den 13. *October*, 1801.

90. *Een*

90.

Een getrouw onderdaan.

Bij eenen fellen brand, in zeker huis, te *Weenen*, begaf Keizer JOSEF DE TWEEDE, in eigen persoon, ten einde door zijne tegenwoordigheid het spoedig blusschen van denzelven aantemoedigen. Een handwerksman, die het bemerkte, dat zich de Keizer in gevaar bevond, waarschuuwde hem daar voor, en bad hem weg te gaan. De Keizer zag eens om, of het gevaar werkelijk zoo groot ware; maar terwijl hij dus met weggaan talmde, greep hem de handwerksman met drift aan, trok hem uit den weg, en bragt hem op eene plaats, daar hij veilig was. Naauwelijks stond de Keizer daar, of men zag het huis, dat in brand stond, instorten, en de gloeiënde balken daar van vielen juist daar ter neder, waar de Vorst, voor weinige oogenblikken, gestaan had. Nu reikte hij zijnen redder zijne beurs vol goud toe, ter belooning; maar de handwerksman nam die niet aan, betuigende: „ wat „ ik gedaan hebbe, deed ik uit liefde, en die „ kan niet betaald worden. Maar mag ik om „ eene gunst bidden, zoo is het voor mijnen na„ buur; deeze is een eerlijk en vlijtig man, maar „ zoo arm, dat hij niet in staat is baas te wor„ den, en zich het noodige gereedschap aan te „ schaffen." De Keizer vervulde zijnen wensch, en begiftigde den armen buurman rijkelijk. Maar

ter

ter eere van zijnen redder liet hij gouden penningen ſlaan, waaröp deeze, wegens zijne getrouwheid, geroemd werd.

TIENDE AFDEELING.

91.

Eendragt maakt Magt.

Zeker Koning, die verſcheidene kinderen had, ontbood die allen bij zich, toen hij op zijn ſterfbed lag, en liet eenen bundel pijlen brengen, die aan elkander waren vastgebonden. Nu gebood hij aan elk van zijne kinderen, dat zij dezelve in dien ſtaat zouden breeken; zij beproefden dit ook wel te doen, maar geen van allen was daartoe in ſtaat. Hij liet daaröp dien bundel los maaken, en ieder van hun een' pijl geeven, wanneer hij zijn bevel herhaalde, dat zij deeze pijlen breeken moesten. Nu kon elk dat met weinig moeite doen. „ Ziet „ daar," zeide hieröp de vader: „ hoe noodzaaklijk het voor uileden zij, na mijnen dood in „ eensgezindheid met elkander te leeven! wanneer „ gijl. dat doet, zal uw geluk niet ligt verbroken „ worden: maar zo gij u door twist- en tweedragt van elkanderen ſcheurt, zal het daarmede „ rasch gedaan zijn; leert dit van deeze pijlen, „ en neemt dit beſtendig in acht." Had deeze Koning dit niet zeer wel begreepen, waarde leezers? en dachten onze Vooröuders 'er niet juist zoo

zoo over, wanneer zij tot het Wapen van dit Gemeenebest eenen bundel met zeven pijlen aannamen, daarbij voegende de ſpreuk: *Eendragt maakt Magt ?*

92.

Geduld overwint alles.

De ſterkte van het geduld, of de waarheid van de ſpreuk: „ het geduld overwint alles," kan ook uit het volgende blijken. Zeker arm man zocht hout in een bosch. Daarmede bezig zijnde, zag hij een' voornaam Edelman aankomen, doch deeze ontdekte hem niet. Deeze Edelman nam een papier uit den zak, las het met een treurig gelaat, verſcheurde het, en nam daaröp een pistool, om zich zelven voor den kop te ſchieten; maar.... het ging niet af. De arme man liep daaröp, zoo ſchielijk mogelijk, naar hem toe, en rukte hem het pistool uit de hand, om hem voor zelfmoord te bewaaren. De Edelman greep daaröp naar zijnen degen, en wilde zijnen redder doorſteeken. Maar deeze toonde zich hier bij zeer onverſchrokken, en riep uit: „ Stoot maar toe! ik vreeze den dood „ even zoo weinig als gij; maar ik heb meêr moed, „ om aan de rampen deezes levens het hoofd te „ bieden. Meer dan twintig jaaren heb ik in „ armoede en kommer geleefd, maar ik heb geleerd, alles met geduld te draagen, en laat het „ alleen aan GOD over, wanneer Hij van mijn „ ellendig leven een einde wil maaken!" Deeze

aan-

aanspraak was ook van eene goede uitwerking op den Edelman, die, door deeze taal des vertrouwens op GOD, tot nadenken kwam, daar door van zijn rampzalig voorneemen en vertwijfelen af, en alzoo tot betere gevoelens gebragt werd.

93.

De ongelukkige fluistering.

Onder de Edelen, door de herroeping van het Edict van *Nantes*, uit *Frankrijk* verdreeven, bevond zich de Graaf DE ROIJE, die, met zijne vrouw, een zoon en twee dochters, naar *Deenemarken* vlugtte. Nademaal hij den rang van Luitenant-Generaal in *Frankrijk* bekleed had, werd hij door den Koning van *Deenemarken* tot Groot-Marschalk benoemd, en met de Ridderörde van den Olijphant begiftigd. Hier door vond hij zich, op eenmaal, op eenen, met zijnen rang overeenkomstigen voet, aan het *Deensche* Hof geplaatst; doch de Graavin maakte zich aan eene onbetaamelijkheid en onbeleefdheid schuldig, welke zijn goed geluk omverre stiet.

Het is bij de Koningen in het Noorden gebruiklijk, dat zij met hunne Hovelingen eeten, en dienvolgens hadden de Graaf en de Gravinne DE ROIJE, met hunne kinderen, de eer, dikmaals aan 's Konings tafel te spijzigen. Op zekeren tijd gevoelde de Graavin zich zoo getroffen, door den zeldzaamen opschik der Koninginne, dat zij,

zich

zich tot eene van haare dochters keerende, haar influisterde: *Dunkt u niet, dat de Koningin zeer veel gelijkt naar Madame* PANNACHE? — Schoon de vraag in het Fransch en zeer stilletjes geschiedde, hoorde de Koningin dezelve, en vroeg terstond, wie Madame PANNACHE was? De Graavin was ontzet, en antwoordde: „ dat het eene „ beminnelijke Fransche Hofdame was." De Koningin echter, de verlegenheid van Mevrouw DE ROIJE bemerkt hebbende, was ongerust over die vergelijking, en schreef aan den *Deenschen* Gezant te *Parijs*, dat hij haar moest berichten, welk een soort van mensch Madame PANNACHE was, haar ouderdom, toestand, en op welk een voet zij aan het Hof te *Parijs* leefde; daar bij voegende, dat hij wel op zijne woorden moest letten, dewijl zij belang had, om in dit stuk wel onderricht te worden.

De Gezant stond versteld over dat verzoek, en schreef der Koninginne ten andwoord: „ Dat hij zich „ met geen mogelijkheid konde verbeelden, hoe de „ naam van Madame PANNACHE haar ter ooren „ gekomen was, en nog minder, hoe en waaröm zij „ 'er zich zoo veel aan kon laaten geleegen liggen, „ om het karakter te weeten van zulk een nietsbeduidend schepsel. — Zij is (schreef hij verder) „ een klein schrompelig wezen, een oud vel, met „ gedrochtelijke dikke lippen; een soort van bedelaarster, die ten spot en speelbal verstrekt van „ het geheele Hof. Somtijds wordt zij ten Hove „ verzocht, om den avondmaaltijd bij te woonen

van

„ van den Koning, den Dauphin, en de Dauphi-
„ ne, het zij te *Parijs* of te *Verſailles*. Het
„ gezelſchap maakt zich dan met haar vrolijk,
„ door haar te tergen. Zij wordt dan woedende,
„ en ſcheldt uit al haar magt; bij welke gelegen-
„ heid zij ſomtijds zeer hoonende uitdrukkingen
„ gebruikt, en ongezoute waarheden zegt tegen
„ hen, die haar geplaagd hebben, tot groot ver-
„ maak van het Koninglijk Gezin. Men ſteekt haar
„ de zakken vol ſuikergebak en andere dergelijke
„ dingen. Deeze geeft haar een ſtuk geld; een ander
„ tikt haar op den ſchouder: doch zoo bijziende
„ zijnde, dat zij niet kan ontdekken, wie het
„ gedaan heeft, laat zij zich in woede uit tegen
„ hem, die het naast bij haar ſtaat, of het eerst
„ voorkomt. Met één woord, Madame PANNA-
„ CHE is een tijdverdrijf in elk gezelſchap, waar
„ zij komt."

Op dit ſchrijven was de Koningin zoo verſtoord, dat zij de Graavin nooit weder onder haare oogen wilde zien. Zij verzocht den Koning, dat hij deel wilde neemen in haare gevoeligheid. De Koning was zeer onvergenoegd, dat twee vreemdelingen, die hij ten Hove ontvangen, en met zoo veele gunstbewijzen beſchonken en vereërd had, de Koningin op zulk eene verregaande wijze beſpotteden. Veele *Deenſche* Edelen en Staatsdienaars, jaloers over het aanzien en den invloed deezer vreemdelingen ten Hove, voegden zich bij de verſtoorde Vorſtinne; zoo dat de Graaf DE ROIJE, niet langer tegen deezen ſtroom van ongenade kunnende opzeilen, zich

zich genoodzaakt vond, *Deenemarken* te verlaaten. Hij zwierf eenigen tijd met zijn huisgezin, geheel onzeker ten aanzien van hun lot; tot dat eindlijk Koning JACOBUS hem in *Engeland* ontving, en den Graave het *Ierſche* Adelſchap van *Lifford* ſchonk, welken tijtel zijn zoon naderhand aannam.

94.

Over den oorſprong van het woord PASQUILLEN.

In de Stad *Rome* heeft men een plein, hetwelk den naam draagt van *Plein van Pasquin*, naar een oud gebroken beeld van dien naam, aan hetwelke veelerlei ſoort van ſmaad- en ſpotſchriften, die dikwijls uitermaaten ſteekelig zijn, zelfs tegen den Roomſchen Godsdienst en den Paus, aangeplakt worden; waaröm men gewoon is, die ſchimpſchriften den naam van *Pasquillen* te geeven; de antwoorden op deeze ſpotſchriften vindt men doorgaands kort daarna aan het beeld van *Marforio*, ſtaande aan eenen anderen hoek van de Stad.

LETI verhaalt, in het *Leven van* SIXTUS DEN VIJFDEN, dat, toen deeze Paus van *Rome* geworden was, hij zijne zuster KAMILLA, zijnde eene waschſter, tot den rang van Prinſes verhief; doch weinige dagen daarna, zag men het beeld van *Pasquin*, met een vuil en morſſig hembd omhangen. *Marforis* vroeg daaröp: *Waaröm hij zulk een vuil hembd aan had?* en hij gaf ten andwoord: *Om dat*

de Paus van mijne waschvrouw eene Prinses gemaakt heeft. Welke vinnige schimpschoot SIXTUS dermaate trof, dat hij de sterkste onderzoekingen liet doen, om den opsteller 'er van te ontdekken; doch dit te vergeefsch zijnde, liet hij, bij een openbaar Plakaat, afkondigen, dat hij, op zijn Pauslijk woord, duizend pistoletten aan den Autheur beloofde, en hem het leven zoude schenken, indien hij zichzelf ontdekte; maar daartegen met de galg bedreigde, wanneer hij door anderen zoude uitgevonden worden. De maaker van deezen steekenden schimpschoot was dwaas genoeg om zich, uit begeerte naar de duizend pistoletten, bij den Paus aan te dienen. SIXTUS voerde hem hieröp te gemoet: *Wij zijn verpligt u ons woord te houden, en daaröm schenken wij u het leven, en begeeren dat u het geld zal gegeeven worden.* Hij deed hem ook op staanden voet het geld, in zijne tegenwoordigheid, toetellen; doch voegde 'er toen bij: *Wij hebben u het leven en de pistoletten beloofd en ook gewillig gegeeven; maar wij hebben in ons gemoed het vermogen behouden, om u de handen en tong te doen affnijden, opdat gij diergelijke schimpredenen niet meêr zoudt kunnen schrijven of spreeken*; waarna hij beval, dat men hem, op staanden voet, de handen zouden afkappen en de tong doorbooren. Dan, in weêrwil van deeze strenge behandeling, werden 'er, zelfs ten tijde van deezen zelfden SIXTUS, nog dagelijks schimpschriften aangeplakt; en het is tot heden toe in gebruik gebleeven, deeze gezegde beeldenbrokken tot zulke einden te gebruiken.

95. De

95.

Een Keizer van China van dronkenschap afgebragt, door het beleid van eenen zijner Hovelingen.

KAM-HI, Keizer van *China*, had zulk eenen smaak in den Europischen wijn gekreegen, dat zijn tafel 'er altijd wel van voorzien moest weezen, en bij 'er ook doorgaans rijklijk van dronk. Op zekeren dag, beval hij een der Mandarijnen, die zijn grootste gunsteling was, met hem te drinken, hetwelk hij toen zoo sterk deed, dat hij dronken werd, en vervolgens in eenen diepen slaap viel. De Mandarijn, met reden vreezende, dat de Keizer zich aan die onmaatigheid zoude gewennen, en de gevaarlijke gevolgen daarvan voorziende, ging naar het vertrek der wachters, welke gewoonlijk de bevelen van den Keizer ter uitvoer bragten, en zeide tegen hen: „ Mannen! de Keizer is dronken, en 'er is reden „ om te vreezen, dat hij het zich zal aanwennen, om dagelijks buitenspoorig te drinken; dat „ de wijn zijn gemoedsgestel, hetwelk reeds heftig genoeg is, nog heviger zal aanzetten, en „ dat hij, in dat geval zijnde, zijne beste vrienden niet zal spaaren. Om nu zulk een groot „ kwaad nog in tijds voor te komen, moet „ gijlieden mij in ketens slaan, in de ge-

„ vangenis brengen, en u houden alsöf de Keizer „ zulks geboden had."

De wachters keurden dit, uit hoofde van hun eigenbelang, goed, en de Keizer, vervolgens ontwaakende, was zeer verwonderd, zich alleen te vinden, en vroeg, waar de Mandarijn gebleeven ware? Hem werd hieröp ten antwoord gegeeven, dat hij, het ongeluk gehad hebbende, om zijne Majesteit te mishaagen, deeze order gegeeven had, om hem in de gevangenis te brengen, daar hij nu den dood verwagtte.

De Keizer ſtond eenigen tijd lang in gedachten, en beval eindlijk, dat men den Mandarijn, voor hem zoude brengen; hij verſcheen daaröp, in eene treurige houding, belaaden met ketens, en wierp zich aan de voeten van zijnen meester, als een misdaadiger, die het vonnis des doods verwagtte.

Hoe zijt gij in dien ſtaat gekomen? en welk eene misdaad hebt gij bedreven? vroeg hem de Vorst. *Ik weet mijne misdaad niet*, gaf de Mandarijn ten antwoord. *Al dat ik weet, is, dat Uwe Majesteit bevel gaf, om mij in een donker gat te werpen, en vervolgens ter dood te brengen.*

De Keizer ſtond lang in gepeins, was verwonderd en bedremmeld; doch op het laatst erkende hij, dat waarſchijnlijk de wijn zijne herſſens zoude verhit hebben, en hem iets hebben doen beveelen, waarvan hij nu geen geheugen meêr had: hij gaf vervolgens order, om den Mandarijn van zijne ketens te ontſlaan; en ſedert ging de Keizer zich nooit meêr in den drank te buiten.

96. Een

96.

Een prijzenswaardige Gierigäart.

In de Stad *Rheims* leefde een Geestelijke, GODINOT geheeten, welken men gewoonlijk voor een geldwolf en gierigäart uitkreet, daar hij de ſpaarzaamheid hoog dreef, door zich zelven zeer ſober te behelpen, en aan niemand bijna iets te geeven. Intusſchen was zijne gierigheid van eenen zeer bijzonderen aart, daar hij 'er de beste oogmerken bij hadde. Dit bleek, toen hij zijne ſchatten zoo vermeerderd zag, dat hij nu honderd duizend guldens bezat: want toen liet hij, op zijne kosten, eene groote waterleiding ſtichten, door welke de Stad *Rheims* met goed water voorzien werd, waaräan zij tot dus verre gebrek leed, dat vooräl op de arme lieden aankwam. En zoo werd GODINOT de weldoener van duizenden, tot verbaazing van elkëen, die hem zoo onbekwaam tot weldaadigheid, wegens zijne geldzucht, geächt had. In plaats van ſchande, kreeg hij nu lof, en zijne nagedachtenis is thands nog, bij de Inwooners van *Rheims*, in zegening.

97.

Over den oorsprong der ALMANACHEN.

Men vindt bij vroege Schrijvers gemeld, dat de oude *Saxen* gewoon waren, op vierkante ſtokken, van omtrent een voet lang, korter of langer, naar welgevallen, de Maansloop van een geheel jaar te ſnijden, volgens welken zij altoos, met zekerheid, konden zeggen, wanneer het Nieuwe of Volle Maan was, met de tusſchenvallende Maansveränderingen. Zodanige geſneeden ſtokken droegen bij hun den naam van *Al-mon-aght*, dat is, *Alle-Maan-wijzing*, of het in acht neemen van alle Maanverſchijnſelen; en van hier is de naam *Almanach* ontleend.

Dit aangehaalde is eene eenvoudige afleiding van het woord *Almanach*, en wijst den misſlag aan van hun, die dit woord van het Arabisch willen afleiden, alleen op den grond van de eerſte lettergreep *Al*.

'Er is, in St. Johns Collegie, te *Cambridge*, een Saxiſche Almanach, volkomen overëenſtemmende met de boven opgegeeven beſchrijving.

Ik bezit (ſchrijft de Heer. WILLIAM JACKSON) een Almanach, gemaakt onder de regeering van EDUARD DEN DERDEN, op pergament, niet in de gewoone gedaante van een blad of boek, maar beſtaande uit afzonderlijke ſtukjes, gevouwen in den ſmaak van een platten ſtok of

lat

lat, op de Saxische wijze. Het stuk is volkomen in zijn geheel, en vertoont het beste staal van de oude gebruiklijke tijdrekeningen, hetwelk ik immer zag.

98.

Over de verschillende Tijdrekeningen.

Daar zijn drie onderscheiden jaarrekeningen in *Europa* bekend, te weeten, de *Juliäansche* of *Oude Stijl*, de *Gregoriäansche*, en de hervormde of de *verbeterde Juliäansche*, beide van den *Nieuwen Stijl.*

Het *Juliäansche* jaar ontleent zijnen naam van JULIUS CÆSAR, die, het gebrekkige van de toenmaalige tijdrekening inziende, een beroemd Wiskundige, SOSIGENES genaamd, uit *Egypten* naar *Rome* ontbood, ten einde de lengte van het jaar vast te stellen, en het begin daarvan te regelen. Door de onächtzaamheid der Priesteren, had 'er toen reeds eene aanmerklijke vergissing van zevenënzestig dagen plaats gegreepen, om welke te herstellen, SOSIGENES zich genoodzaakt zag, het eerste verbeterde jaar tot vijftien maanden, of vier honderd vijfënveertig dagen, te verlengen: dit jaar werd dienvolgens het jaar van verwarring, *Annus Confusionis*, genoemd Die schikking, door JULIUS CÆSAR gemaakt, heeft vervolgens algemeen stand gehouden, tot omtrent het einde van

de zestiende eeuw. Thans is dezelve, bij den naam van *Ouden Stijl*, alleen bij de *Russen* en anderen van de *Grieksche* Kerk in gebruik. Derzelver dagteekening en onbeweeglijke feesten verschillen, dienvolgens, in deeze eeuw elf dagen van de onzen, en dit verschil zal in deeze afgelopen eeuw, twaalf dagen zijn. Hunne beweeglijke feesten komen somtijds met de onzen overëen; doch vallen ook dikwijls vier, of zelf vijf weeken laater in. De *Gregoriäansche* Stijl is, op bevel van Paus GREGORIUS DEN DERTIENDEN, in plaats van den *Juliäanschen*, in den jaare 1582, bij de Roomschgezinden, ingevoerd; en dewijl het Juliäansche jaar, van welk men zich, tot dien tijd toe, in *Europa* bediend had, van het zonnejaar omtrent elf minuuten verschilde, hetwelk in honderd eenëndertig jaaren, eenen geheelen dag uitmaakt, liet de Paus, in het voornoemde jaar 1582, de als toen te veel gerekende tien dagen uit de maand October ligten, in diervoegen, dat men, na den vierden October, in plaats van den vijfden, eensklaps den vijftienden begon te tellen.

De hervormde of *Verbeterde Juliäansche* tijdrekening, of Almanak, is die, waarvan de Protestanten zich bedienen, en is eerst in het begin deezer eeuw bij dezelven ingevoerd. Vermits het verschil tusschen het Juliäansche en het Zonnejaar, in het jaar 1700, bereids elf dagen bedroeg, werden dezelven uit de maand Februarij geligt, en men liet alle dagen, die na den agttienden volgen moesten, uit de Almanakken weg; zoo dat men

men, in plaats van den negentienden Februarij, eensklaps den eersten Maart begon te rekenen.

De *Engelschen* hebben deezen nieuwen Almanach eerst sedert het jaar 1752, en de *Zweeden* een jaar laater, aangenomen.

99.

Strengheid van de wetten der Chineezen, omtrent kinderen, die hunne ouders ongehoorzaam zyn.

Onder alle de pligten, welke in de wetten der *Chineezen* worden voorgeschreeven, is 'er geene, die met meerder strengheid gevorderd wordt, dan de onderdanigheid en gehoorzaamheid aan de ouders. Wanneer een vader zijnen zoon, voor eenige Overheid, met eene misdaad beschuldigt, wordt 'er geen ander bewijs vereischt; de zoon wordt schuldig gehouden, en is, zonder dat 'er meer bevestiging noodig is, zijn leven kwijt. Indien een zoon zich verstout, met een zijner ouderen den spot te drijven, of hem dreigt naar het leven te willen staan, geraakt het geheele land in beweeging, en het vonnis over hem wordt aan den Keizer zelf overgelaaten. De Magistraat van de plaats wordt afgezet, en de geheele buurt bedreigd, als hebbende zulk eenen helschen aart gekweekt, welken zij reeds moest ontdekt hebben; dewijl de

de Chineesche Wetten vastſtellen, dat niemand ſchielijk tot zulk eene overmaat van boosheid kan overſlaan, en diesvolgens in zijnen aanleg en neiging daartoe, van tijd tot tijd, moet bekend geraaken. De misdaadiger wordt, in zulk een geval, gevonnisd, om aan tien duizend ſtukjes gehakt, en daarna verbrand te worden; voorts wordt zijn huis verbrand en zijn land verwoest; gelijk ook de huizen, die naast hem ſtonden, om tot een eeuwig gedenkteeken van zulk eene gevloekte daad te dienen.

De Keizer zelf ſchijnt verpligt te zijn, den diepſten eerbied voor zijne ouders te toonen. — Le Comte verhaalt, dat een dier Keizeren zijne moeder bandde, over het houden van eenen ongeöorloofden ommegang met een zijner Hovelingen; doch dat zijn volk hem, door hunne opöphoudlijke verzoeken, als het ware, dwong, haar terug te roepen; en ſchoon hij 'er veelen, om hunne verwaandheid te ſtraffen, waardoor zij zich onderwonden, hem raad te geeven, liet om hals brengen, was die Keizer echter ten laatſten genoodzaakt, haar terug te roepen, wilde hij geen gevaar loopen van eenen algemeenen opſtand zijner onderdaanen.

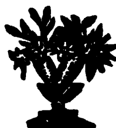
100. Tes-

100.

Testament van den Heer PHILIP THICKNESSE.

Hoe schandelijk ook de ondankbaarheid in zich zelve zij, wordt zij echter nog afschuwelijker, wanneer dezelve bij kinderen, tegen hunne ouderen, plaats heeft; en evenwel ziet men menigmaal, dat, wanneer ouders hunne middelen uitgeput hebben, om hunne kinderen met eere groot te brengen, en daardoor in hunnen ouden dag behoeftig zijn geworden, de kinderen nalaatig blijven in hunne verpligting, om hen den noodigen bijstand te verleenen. Zoodaanig was, in *Engeland*, het geval van den Heer PHILIP THICKNESSE, die aan zijnen eenigen zoon eene opvoeding gaf, welke hem in staat stelde, om naderhand, onder den naam van Lord AUDLEY, in de waereld te verschijnen. Dan, hoe deeze zoon zich tegen zijn vader gedroeg, die oud en behoeftig werd, kan men ligt opmaaken uit het volgend gedeelte van des ouden mans Testament, waarin hij geschreeven had: „ Ik begeer, dat, na mijn dood, mij-
„ ne regterhand afgehakt, en aan Lord AUDLEY
„ zal gezonden worden, op dat hij de *doode*
„ *hand* mag zien, door welke hem, in deszelfs
„ leven, toen hij jong was, zoo veel guinies
„ gegeeven zijn, (aan welken zijn vader, in zijnen
„ ou-

„ ouden dag, gebrek had) boven en behalven „ eene kostbaare opvoeding, met oogmerk, opdat „ hij zoude worden *hetgeen hij nu is*, en niet „ zoude blijven *hetgeen hij toen was*, — hoopen- „ de dat zulk een doodelijk gezicht zijn geweeten „ zal doen ontwaaken, en hem tot zijnen pligt jegens „ GOD wederbrengen, op dat hij vergiffenis mag „ verkrijgen voor het verwaarloozen van eenen va- „ der, die hem voorheen met zoo veel tederheid „ behandelde, en die, stervende, hem alles ver- „ geeft, gelijk hij ook doet aan alle zijne vijan- „ den."

alven
opdat
nie
oper-
eenen
geus
mag
va-
heid
ver-
jan-

